

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ekonometri Ana Bilim Dalı

**İŞ GELİŞTİRME MERKEZLERİNİN (İŞGEM) BÖLGESEL
KALKINMADAKİ ÖNEMİ: SIVAS VE SORGUN ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hamdi Boğaçhan SARIGÜL

Sivas
Eylül 2019

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ekonometri Ana Bilim Dalı

**İŞ GELİŞTİRME MERKEZLERİNİN (İŞGEM) BÖLGESEL
KALKINMADAKİ ÖNEMİ: SİVAS VE SORGUN ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hamdi Boğaçhan SARIGÜL

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. İlkay NOYAN YALMAN

Sivas

Eylül 2019

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Ekonometri
Tezin Başlığı : İş Geliştirme Merkezlerinin (İŞGEM) Bölgesel Kalkınmadaki Önemi: Sivas ve Sorgun Örneği
Savunma Tarihi : 09.09.2019
Danışmanı : Doç. Dr. İlkay NOYAN YALMAN

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Doç. Dr. Tayfur BAYAT

Üye : Doç. Dr. Necati Alp ERİLLİ

Üye : Doç. Dr. İlkay NOYAN YALMAN

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Hamdi Boğaçhan SARIGÜL tarafından hazırlanan İş Geliştirme Merkezlerinin (İŞGEM) Bölgesel Kalkınmadaki Önemi: Sivas Ve Sorgun Örneği başlıklı tez, kabul edilmiştir. ..../..../.....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1. Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
2. Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
3. Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
4. Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

13.10.2019

Hamdi Boğaçhan SARIGÜL

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ	xi
ÖZET	xiii
ABSTRACT	xv
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	3
1.BÖLGESEL İKTİSAT, EKONOMİK BÜYÜME VE BÖLGESEL KALKINMA KAVRAMLARI	3
1.1. Bölgesel ve Alansal İktisat Kavramları	3
1.1.1. Bölgesel İktisat Nedir?	3
1.1.1.1. Alansal Ekonominin Ortaya Çıkışı, Teoriler ve Mekân Kavramı	3
1.1.1.2. Lokasyon Teorisi	4
1.1.1.3. Merkezi Yerler Teorisi	5
1.1.1.4. Dışsal (Yığılma) Ekonomileri	5
1.2. Ekonomik Büyüme ve Kalkınma	6
1.2.1. Ekonomik Büyüme Kavramı	6
1.2.1.1. Ekonomik Büyüme Teorileri	6
1.2.1.1.1. Neoklasik Bölgesel Büyüme Teorisi	7
1.2.1.1.2. İçsel Büyüme Teorisi	8
1.2.2. Ekonomik Kalkınma Kavramı	9
1.2.3. Kalkınma İktisadı İçerisinde Kalkınma Modelleri	11
1.2.3.1. Rodan'ın Büyük İtiş Görüşü	11
1.2.3.2. İhracat Tabanlı Kalkınma Modeli	12
1.2.3.3. Kalkınma Kutupları Modeli	12
1.2.4. Ekonomik Büyüme İle Ekonomik Kalkınma Arasındaki Farklar	13
1.3. Bölgesel Kalkınma	14
1.3.1. Kalkınma Kavramının Tarihsel Değişimi	14

1.3.2.Bölgesel Kalkınma Kavramı.....	17
1.3.3.Bölgesel Kalkınma Paradigması	18
1.3.4. Bölgesel Kalkınma Kavramının Geçirdiği Süreçler	20
1.3.5. Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Tarihsel Süreci Ve Mevcut Durum ...	22
1.3.6. Türkiye’de Bölgesel Kalkınmaya Avrupa Birliği Destekleri	26
1.4.Bölgesel Kalkınma Ajansları.....	27
1.4.1.Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Tanımı	27
1.4.2.Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Amaçları	28
1.4.3.Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Finanse Edilmesi	30
1.4.4.Dünyada ki Bölgesel Kalkınma Ajansları.....	30
1.4.5.Avrupa Birliği Bünyesindeki Bölgesel Kalkınma Ajansları.....	31
1.4.5.1.Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği (The European Association Of Development Agencies “EURADA”).....	31
1.4.5.2.Avrupa Birliği Kalkınma Ajansı (European Union Development Agency “EUNIDA”)	31
1.4.5.3.Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi (European Committee of The Regions)	32
1.4.6.Türkiye’de Bölge Kavramı Ve Türkiye’de ki Bölgesel Kalkınma Ajansları.....	32
1.4.6.1.Türkiye’de Homojen Bölge Kavramı (1963-1970).....	32
1.4.6.2.Türkiye’de Polarize Bölge Kavramı (1982).....	33
1.4.6.3. Türkiye’deki Kalkınma Ajansları ve Bölgesel Kalkınmada Etkinlikleri.....	34
1.4.6.4.Türkiye’de Kalkınma Ajanslarının Faaliyete Geçmesi.....	36
1.5.Türkiye’deki Önemli Kalkınma Ajansları	38
1.5.1.İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA TR31 İZMİR):	38
1.5.2.Çukurova Kalkınma Ajansı (ÇKA TR62 Adana-Mersin).....	39
1.5.3.İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA TR10 İstanbul)	39
1.5.4.Ankara Kalkınma Ajansı (ANKARAKA TR51 Ankara)	40
1.5.5.Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN TR72 Kayseri-Sivas-Yozgat)	41

II. BÖLÜM	43
2.İŞ GELİŞTİRME MERKEZLERİ VE TÜRKİYE’DE Kİ FAALİYETLERİ	43
2.1.İş Geliştirme Merkezleri (İŞGEM).....	43
2.1.1.İş Geliştirme Merkezleri Ve Kuluçka Kavramı.....	43
2.1.2.Türkiye’de İş Geliştirme Merkezleri	46
III. BÖLÜM.....	49
3.İŞGEM’LERİN BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİLERİ ÜZERİNE SİVAS VE SORGUN’DA BİR UYGULAMA.....	49
3.1. Amaç, Önem, Kapsam.....	49
3.1.1.Araştırmanın Amacı.....	49
3.1.2.Araştırmanın Önemi	49
3.1.3.Araştırmanın Yöntemi	49
3.1.3.1.Verilerin Toplanması	49
3.1.3.2. Veri Toplama Aracı	50
3.1.3.3. Verilerin Değerlendirilmesi	50
3.2.Bulgular	50
SONUÇ.....	77
ÖZGEÇMİŞ.....	87

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	: Araştırma ve Geliştirme
BAGEV	: Batı Akdeniz Ekonomisini Geliştirme Vakfı
BKA	: Bölgesel Kalkınma Ajansı
BYKP	: Beş Yıllık Kalkınma Planı
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CoR	: Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi
DAP	: Doğu Anadolu Projesi Ana Planı Güneydoğu Anadolu Projesi
DAKP	: Doğu Anadolu Kalkınma Programı
DOKAP	: Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EGEV	: Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı
EURADA	: Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GİDEM	: GAP Girişimci Destekleme Merkezleri
IPA	: Katılım Öncesi Yardım Aracı
İSTKA	: İstanbul Kalkınma Ajansı
İŞGEM	: İş Geliştirme Merkezi
İZKA	: İzmir Kalkınma Ajansı
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÖY	: Kalkınmada Öncelikli Yöreler
OECD	: Ekonomik İşbirliği Ve Kalkınma Örgütü
ORAN	: Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TSO	: Ticaret ve Sanayi Odası

vb. : Ve benzeri
YHGP : Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi
ZBK : Zonguldak Bartın Karabük Projesi

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1. Kalkınma Göstergeleri İçin Temalar.....	16
Tablo 1.2. Bölgesel Kalkınma Paradigmalarının Karşılaştırması	18
Tablo 1.3. Bölgesel Kalkınma Araçları.....	19
Tablo 1.4. Dönemler İtibariyle Bölgesel Kalkınma Anlayışı.....	22
Tablo 1.5. Ulusal Kalkınma Planlarında Bölgesel Kalkınma Yaklaşımları	25
Tablo 1.6. AB Destekli Bölgesel Kalkınma Programları Bütçe Dağılımı	26
Tablo 1.7. Geleneksel Tavandan Tabana Yaklaşımına Karşı Yeni Tabandan Tavana Yaklaşım.....	28
Tablo 1.8. Ülkemizde Yerleşme Merkezleri Kademeleşmesi Çalışmasına Göre Saptanan Polarize Bölgeler	34
Tablo 1.9. Kalkınma Ajansları Kuruluş Yılları Ve Kapsadıkları İller	37
Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Yaş, Eğitim Düzeyi, Şirketteki Pozisyon ve Yabancı Dil Değişkenlerine Göre Dağılımları	51
Tablo 3.2. Araştırmaya Katılan Katılımcı Şirketlerin Kuruluş Yılı Ve Hukuki Yapı Değişkenlerine Göre Dağılımları	52
Tablo 3.3. Araştırmaya Katılan Katılımcı Şirketlerin Ortak Sayısı, Faaliyet Alanı, Çalışan Sayısı, Ürün Grubu Değişkenlerine Göre Dağılımları	53
Tablo 3.4. Araştırmaya Katılan Katılımcı Şirketlerin İhracat Durumlarına Göre Dağılımları	54
Tablo 3.5. Araştırmaya Katılan Katılımcı Şirketlerin Sermaye, Devlet Desteği Ve Alınan Teşvik Değişkenlerine Göre Dağılımları	54
Tablo 3.6. Araştırmaya Katılan Katılımcı Şirketlerin Üretim Yöntemi Değişkenine Göre Dağılımı.....	55
Tablo 3.7. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Ölçek 4, 5 , 6 ve 7. Bölüm Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	55
Tablo 3.8. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Ölçek 4, 5 , 6 ve 7. Bölüm Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	56

Tablo 3.9. Araştırmaya Katılan Katılımcıların İşletmede ki Pozisyonlarına Göre Ölçek 4, 5 , 6 ve 7. Bölüm Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	57
Tablo 3.10. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Yabancı Dil Bilgilerine Göre Ölçek 4, 5 , 6 ve 7. Bölüm Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	58
Tablo 3.11. Araştırmaya Katılan Firmaların Hukuki Yapılarına Göre Ölçek 4, 5 , 6 ve 7. Bölüm Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	59
Tablo 3.12. Araştırmaya Katılan Firmaların İhracat Durumlarına Göre Ölçek 4, 5, 6 ve 7. Bölüm Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	60
Tablo 3.13. Araştırmaya Katılan Firmaların Sermaye Yapılarına Göre Ölçek 4, 5, 6 ve 7. Bölüm Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	61
Tablo 3.14. Araştırmaya Katılan Firmaların Üretim Yöntemlerine Göre Ölçek 4, 5, 6 ve 7. Bölüm Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	62
Tablo 3.15. “İŞGEM’ den destek alıyor olmak işletmemize imaj ve tanınırlık açısından değer sağladı.” maddesinin ürün gruplarına ilişkin Ki-kare Analizi	63
Tablo 3.16. “İŞGEM ilimizdeki firmaların kurumsallaşması konusunda önemli gelişmeler sağladı.” maddesinin firmanın sermaye yapısına ilişkin Ki-kare Analizi	64
Tablo 3.17. “İŞGEM sağladığı imkanlar ile sektördeki İŞGEM’den destek almayan firmalara göre ileride olmamızı sağladı.” maddesinin ürün gruplarına ilişkin Ki-kare Analizi	64
Tablo 3.18. “İŞGEM ilimizde istihdam oranının artmasını sağladı.” maddesinin sermaye yapısına ilişkin Ki-kare Analizi	65
Tablo 3.19. “İŞGEM ilimizde istihdam oranının artmasını sağladı.” maddesinin alınan devlet teşviklerine ilişkin Ki-kare Analizi.....	66
Tablo 3.20. “İŞGEM sağladığı teknolojik destekler sayesinde E-Ticaret konusunda işletmemizin kar elde etmesini sağladı.” maddesinin firmadaki pozisyon durumuna ilişkin Ki-kare Analizi.....	66

Tablo 3.21. “İŞGEM sağladığı teknolojik destekler sayesinde E-Ticaret konusunda işletmemizin kar elde etmesini sağladı.” maddesinin çalışan sayısına ilişkin Ki-kare Analizi.....	67
Tablo 3.22. “İŞGEM sağladığı teknolojik destekler sayesinde E-Ticaret konusunda işletmemizin kar elde etmesini sağladı.” maddesinin ürün gruplarına ilişkin Ki-kare Analizi.....	68
Tablo 3.23. “İŞGEM sağladığı teknolojik destekler sayesinde E-Ticaret konusunda işletmemizin kar elde etmesini sağladı.” maddesinin sermaye yapısına ilişkin Ki-kare Analizi.....	68
Tablo 3.24. “İŞGEM destekleri firmamızın ihracat gelirlerini önemli düzeyde artırdı.” maddesinin firmaların hukuki yapısına ilişkin Ki-kare Analizi	69
Tablo 3.25. “İŞGEM destekleri firmamızın ihracat gelirlerini önemli düzeyde artırdı.” maddesinin firmaların sermaye yapılarına ilişkin Ki-kare Analizi	70
Tablo 3.26. “İŞGEM destekleri firmamızın ihracat gelirlerini önemli düzeyde artırdı.” maddesinin firmaların çalışan sayılarına ilişkin Ki-kare Analizi	70
Tablo 3.27. “İŞGEM destekleri firmamızın ihracat gelirlerini önemli düzeyde artırdı.” maddesinin ürün gruplarına ilişkin Ki-kare Analizi	71
Tablo 3.28. “İŞGEM tarafından sağlanan destekler ile kurulan firmalar ilimiz ekonomisine önemli katkı sağladı.” maddesinin yaş gruplarına ilişkin Ki-kare Analizi	71
Tablo 3.29. “İŞGEM tarafından sağlanan destekler ile kurulan firmalar ilimiz ekonomisine önemli katkı sağladı.” maddesinin sermaye yapılarına ilişkin Ki-kare Analizi.....	72
Tablo 3.30. “İŞGEM tarafından sağlanan destekler ile kurulan firmalar ilimiz ekonomisine önemli katkı sağladı.” maddesinin alınan devlet teşviklerine ilişkin Ki-kare Analizi.....	73

Tablo 3.31. “İŞGEM destekleri ilimizde ve bölgede var olan firmaların hayatta kalma sürelerini önemli düzeyde artırdı.” maddesinin sermaye yapılarına ilişkin Ki-kare Analizi	73
Tablo 3.32. “İŞGEM destekleri ilimizde ve bölgede var olan firmaların hayatta kalma sürelerini önemli düzeyde artırdı.” maddesinin alınan devlet teşviklerine ilişkin Ki-kare Analizi	74
Tablo 3.33. “İŞGEM destekleri bölgemizde var olan girişimci sayısının artmasına destek sağladı.” maddesinin çalışan sayısına ilişkin Ki-kare Analizi	74
Tablo 3.34. “İŞGEM destekleri bölgemizde var olan girişimci sayısının artmasına destek sağladı.” maddesinin sermaye yapısına ilişkin Ki-kare Analizi...	75
Tablo 3.35. “İŞGEM destekleri bölgemizde var olan girişimci sayısının artmasına destek sağladı.” maddesinin alınan devlet teşviklerine ilişkin Ki-kare Analizi	76

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1.İçsel Büyüme Teorisinde Kişi Başına Bölgesel Çıktı.....	9
Şekil 1.2.İktisadi Kalkınmanın Şematiği	10
Şekil 1.3. Bölgesel Kalkınmanın Gelişimi.....	21
Şekil 1.4.Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Türkiye Haritası Üzerindeki Dağılımı ...	42
Şekil 2.1. Kuluçka Sisteminin Genel Yapısı.....	44

ÖZET

Türkiye’de 1997 yılında ilk İş Geliştirme Merkezi(İŞGEM)’nin kurulması ile bölgesel kalkınmaya destek konusunda önemli adımlar atılmıştır. Global olarak bakıldığında da birçok başarılı örneği görülen iş geliştirme merkezleri, ülkemizde de Tarsus Ve Van örnekleri başta olmak üzere önemli başarılarla imza atmışlardır. Bu çalışmada TR72 bölgesinde yer almakta olan Sivas ve Sorgun iş geliştirme merkezleri analiz edilmiştir.

Araştırmada anket yöntemi kullanılmış olup, basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile Sivas ve Sorgun iş geliştirme merkezlerinde yer alan 31 adet firma ankete tabi tutulmuştur. Bu firmalardan 10 tanesi Sorgun iş geliştirme merkezinde yer almakta olup, geriye kalan 21 firma Sivas iş geliştirme merkezinde yer almaktadır. Uygulanan anket çalışması içerisinde konunun amacına ve yöntemine uygun olarak hazırlanan sorular sorulmuştur.

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 22.0 programına yüklenerek değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde; bağımsız iki grup karşılaştırılırken, iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi, bağımsız ikiden fazla grup karşılaştırılırken ki-kare testi ve varyans analizi kullanılmış ve veriler tablolarda aritmetik ortalama, standart sapma, birey sayısı ve yüzde şeklinde belirtilmiştir. Yanılma düzeyi 0,05 olarak belirlenmiştir.

Bulgularda elde edilen sonuçlarda, ankete katılan kişilerin yaş aralığının 20-30 yaş olduğu belirlenmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan kişilerin yaklaşık %50 oranında lisans mezunu olduğu ve yabancı dil bilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan firmaların, öz sermaye ve devlet destekleri alarak kurulduğu ve birçok firmanın 2018 yılında faaliyetlerine başladığı belirlenmiştir. Araştırmaya katılan firmaların büyük çoğunluğunun tek ortaklı olduğu ve 1- 10 kişi arasında istihdam sağladığı görülmüştür. Anket çalışması yapılan firmaların 22 tanesinin ihracat yapmadığı belirlenmiştir.

Sonuç olarak; iş geliştirme merkezleri ile ilgili literatürde yer alan çalışmalarda incelendiğinde, İŞGEM’lerin vermiş oldukları desteklerden faydalanan firmaların yüksek oranda hayatta kalma sürelerinin arttığı sonuçlarına rastlanmıştır.

Sivas ve Sorgun örneklerinde yer alan firmaların tam olarak İŞGEM desteklerinden faydalanmadıkları, bunun yanında Sivas iş geliştirme merkezinde yer alan firmaların İŞGEM ile ilgili görüşlerinin genel anlamda olumsuz olduğu sonucuna varılmıştır.

Sivas ve Sorgun iş geliştirme merkezlerinde yer alan firmaların desteklerden tam verimlilikle yararlanması sağlanmalı, ayrıca söz konusu İŞGEM'ler ile bünyelerinde yer alan firmalar arasında var olan işbirliği kuvvetlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Kalkınma, TR72 Bölgesi, Ekonomik Büyüme, İŞGEM.

ABSTRACT

When the establishment of the first ISGEM (Business Development Center) was laid in 1997, important steps were taken to support regional development in Turkey. Globally, business development centers, which have many successful examples, have achieved significant successes in our country including Tarsus and Van samples. In this study, Sivas and Sorgun business development centers located in TR72 region were analyzed.

In the research, survey method was used and 31 companies in Sivas and Sorgun business development centers were subjected to survey by simple random sampling method. 10 of these companies are located in Sorgun Business Development Center and the remaining 21 companies are located in Sivas Business Development Center. The questions prepared in accordance with the purpose and method of the subject were asked in the survey study.

The data obtained from the study were analyzed by SPSS 22.0 program. In the evaluation of the data; When comparing two independent groups, the significance test of the difference between the two means, variance analysis and Chi-Square tests were used when comparing more than two independent groups, and the data were expressed as arithmetic mean, standard deviation, number of individuals and percentages on the tables. The significance level was determined as 0.05.

According to the results, the age range of the participants was 20-30 years. In addition, it was concluded that approximately 50% of the participants were undergraduate graduates and did not speak a foreign language. It was determined that the companies participating in the research were established with the support of equity and government and many companies started their activities in 2018. It was seen that the majority of the companies participating in the research were single partners and provided employment between 1 and 10 people. It was determined that 22 of the surveyed firms did not export.

As a result; When the studies in the literature on business development centers are examined, it is seen that the firms that benefit from the support provided by ISGEM have a high survival rate. It is concluded that the firms in the Sivas and Sorgun examples do not fully benefit from the support of ISGEM and that the opinions of the firms in Sivas business development center about ISGEM are

generally negative. It should be ensured that the companies located in Sivas and Sorgun business development centers make full use of the supports and also the existing cooperation between these ISGEMs and the companies within them should be strengthened.

Keywords: Economic Development, İŞGEM, Development of TR72, Regional Development Agencies.

GİRİŞ

Bölgesel kalkınma kavramı; tarihsel süreç içerisinde, mekân ve bölge kavramlarına önem verilmeye başlanması ile yükselişe geçmeye başlamıştır. Özellikle küreselleşme sürecinin başlaması ile bölgesel kalkınma ayrı bir önem kazanmış, 1950’li yıllarda gelişmeye başlamış ve 1980’li yıllardan sonra ise artış göstermiştir.

Bölgesel kalkınma amacıyla yürütülen faaliyetler en başta bölgeler arası farklılıkların ortadan kaldırılmasını hedeflemektedir. Fakat günümüzde ki yaklaşımlarda; bölgesel kalkınma kavramı içerisine, insanların refah seviyesinin yükseltilmesi, sosyo-ekonomik durumun iyileştirilmesi, çevreye duyarlı olunması gibi etkenlerde dahil edilmeye başlanmıştır.

Bölgesel kalkınma planları Osmanlı döneminden itibaren başlamış ve Cumhuriyet döneminde artarak devam etmiştir. İzmir İktisat Kongresi gibi politika örnekleri ile izlenmeye devam etmiş ve son 60 yıllık dönemde beş yıllık kalkınma planları uygulanmıştır. Bu süreçte kalkınma planlarının yanı sıra bazı bölgesel projelerde uygulanmıştır. Bunlara örnek olarak uygulanan projelerin en geniş kapsamlısı “Güneydoğu Anadolu Projesi(GAP)” gösterilebilir.

Türkiye’de bölgesel kalkınmanın sağlanması amacı ile birçok politikalar uygulanmaktadır. Bunlardan biride İŞGEM’dir. Çalışmanın içeriğini oluşturan Sivas ve Sorgun İŞGEM örnekleri “TR72” olarak adlandırılan bölgenin içinde yer almaktadır ve bu bölgenin kalkınmasını hedeflemektedir.

Bölgesel kalkınma çalışmaları kapsamında yürütülen İŞGEM projesi ile beraber birçok il ve ilçede; devlet teşvikleri ile ekonomik açıdan büyüme ve ekonomik kalkınma gibi konularda ilerleme kaydetmek hedeflenmektedir. İŞGEM projesi kapsamında verilen destekler; girişimcilerin belirli konularda desteklenmesini hedeflemektedir. Mali desteklerin yanı sıra; işyeri destekleri, danışmanlık destekleri, teknolojik destekler, kalifiye personel desteği, reklam ve tanıtım (fuarlar, firma eşleştirme vb.) gibi destekler verilmektedir.

İŞGEM projesinin amaçları arasında yeni kurulan firmaların hayatta kalma sürelerinin uzatılması; bölgesel kalkınma konusunda rol oynamaları, başarılı ve maksimum kar gözeten firmalar olması yer almaktadır. Hali hazırda var olan

firmaların da daha etkin hale gelmeleri ve söz konusu destekler ile daha da büyümeleri hedeflenmektedir.

İŞGEM projesinden destek alan işletmelerin projelerini hayata geçirdikten sonraki süreçte karşılaştıkları veya karşılaşılabilecekleri sorunlar mevcuttur. Bu çalışmanın amacı; söz konusu firmaların karşılaştıkları sorunları, bunun yanı sıra firmaların İŞGEM projesinden beklentilerini İŞGEM destekleri alan firmaların İŞGEM hakkındaki düşüncelerini ve önerilerini, İŞGEM projesinden destek alan firmalar ile almayan firmalar hakkındaki verileri toplayıp analiz etmektir.

TR72 bölgesinin bölgesel kalkınma hedeflerini karşılamak amacı ile yürütülen projelere ek olarak Sivas ve Sorgun kentlerinde kurulan İş Geliştirme Merkezleri, bölgedeki mevcut işletmelerin büyüme hızlarını geliştirmek, yeni kurulan işletmelerin ise hayatta kalma sürelerini uzatmak ve gerekli desteklerin sağlanması amacı ile kurulmuştur.

Bu çalışmada TR72 bölgesindeki(Sivas İş Geliştirme Merkezi ve Sorgun İş Geliştirme Merkezi) firmalar baz alınacak olup, sonuç olarak analizlerden sonra ortaya çıkan veriler ışığında çözüm önerileri geliştirilecektir. Aynı zamanda İş Geliştirme Merkezleri'nin de bu çalışma sonuçlarından ve ortaya çıkan verilerden faydalanması beklenmektedir.

I. BÖLÜM

1.BÖLGESEL İKTİSAT, EKONOMİK BÜYÜME VE BÖLGESEL KALKINMA KAVRAMLARI

1.1. Bölgesel ve Alansal İktisat Kavramları

1.1.1. Bölgesel İktisat Nedir?

Bölgesel iktisat, mekânsal yayılım ve ekonomik faaliyetlerdeki tutarlılığı analiz etmeye odaklanan bir bilim disiplindir (Nijkamp, Mills 1986:1).Bölgesel iktisat alanında yapılan ciddi çalışmalardan ilki iktisatçı Von Thünen tarafından 1826 yılında yazılan; arazi kullanım teorisi konulu “Der isolierte Staat in Beziehung auf Landwirtschaft und Nationalökonomie (İzole Devlet’in Tarım ve Milli Ekonomiyle İlişkisi)” adlı kitaptır (White 2008:146). Bölgesel iktisatın bir bilim olarak ortaya çıkması, üretim konusunda mekânsal analizin ve mekânsal fiyat dengesinin oluşumu bakış açısı ile şekillenmiştir. Bu durum bölgesel kalkınma farklılığına odaklanma süresinin uzun yılları bulmasına neden olmuştur. Son 50 yıllık döneme baktığımızda, bölgesel iktisata farklı bir bakış açısı getiren gelişme ise istatistik alanında yaşanan gelişmelerdir. Bölgesel kalkınmaya odaklanma konusu da istatistik alanında yaşanan gelişmeler ile modern yapıya erişmiştir (Çiftçi 2018:235).

Bölge bilimcilerin bakış açısından bakıldığında, bölge bilimi karma bilimlerin bir araya gelmesi ile oluşmaktadır. Bu bilimlerin arasında Ekonometri; Matematik, Coğrafya, Ekonomi, Planlama, Sosyoloji gibi bilim dalları yer almaktadır. Bahsedilen karma fikrin mucidi Walter Isard’dır(Atalık 2007:1).

Bölgesel iktisat ile bölge bilimi arasında ufak farklar ortaya çıkmaktadır. Genel anlamda bu iki disiplin birbirini kapsasa da; örnek bir farklılık olarak bölge biliminin çevre analizleri gibi alt dallarının, bölgesel iktisat alanının dışında kaldığı görülmektedir (Çiftçi 2018:235).

1.1.1.1.Alansal Ekonominin Ortaya Çıkışı, Teoriler ve Mekân Kavramı

Mekân kavramı iktisat bilimi içerisinde büyük bir önem taşısa da, mekânsal analiz iktisat literatüründe gerektiği kadar yer alamamıştır. Mekânsal iktisat, belirli

bir alan üzerinde kıt kaynakların dağıtımı konusu ve ekonomik faaliyetler ile ilgili konular ile ilgilenen bir bilim dalıdır (Topçuoğlu, Çalışkan 2016:102).

1950’li yıllara kadar iktisat bilimi ile uğraşan bilim insanları; zaman kavramını iktisadi analiz içerisinde mekân kavramından daha önde tutmuşlardır. Buna rağmen II. Dünya Savaşı’ndan sonraki dönemde; mekânlar arasında büyük ekonomik farklılıklar çıkması sonucu iktisatçılar, mekân kavramını daha çok analiz etmişler ve konu ile ilgili farklı teoriler geliştirmişlerdir. Bu teorilerin öncüleri; Lokasyon Teorisi, Dışsal (yığılma) Ekonomileri ve Merkezi Yerler Teorisi’dir (Topçuoğlu, Çalışkan 2016:102).

Mekansız perspektife karşı çıkan Walter Isard, daha önceki iktisatçıları mekana yeterli önemi vermedikleri için eleştirmiştir (Ersungur 2016:5). Bu eleştirilerinin sonucunda Isard, yeni bir görüşü bir diğer deyişle Bölgesel İktisat kavramını ortaya çıkarmıştır (Isard 1956:25).

Mekânsal iktisat incelendiğinde aşağıda bahsedilecek olan üç teori temel teşkil etmektedir. Bunlardan ilki olan lokasyon teorisi, seçilen alanın etrafındaki çevresel etmenlerle olan ilişkisini incelemektedir. Merkezi yerler teorisi ise, seçilen bir merkezin (kentin) çevresindeki birimlere etkisini incelemektedir. Bu teoriler yakından incelendiğinde iktisat bilimi içerisinde “bölge” kavramının önemi bir kez daha anlaşılmaktadır.

1.1.1.2.Lokasyon Teorisi

Mekân kavramının açıklanması konusunda en eski teorilerden biri lokasyon teorisi. Lokasyon teorisi 1950’li yıllara kadar önemini korumuştur (Ersungur 2016:7). Lokasyon teorisinin temellerini Von Thünen atmıştır. Von Thünen çalışmasında bu konudaki hipotezini şöyle aktarmıştır; “Nehir veya kanal yolu ile taşıma yapılamadığı; taşıma olanağı olarak vagonları çeken atların olduğu eşit verimlilikte homojen bir ovanın merkezinde bir kasaba konumlandırılmıştır. Ovanın her yerinde toprak verimlidir ve tarıma elverişlidir. İklim ve toprak yapısı gibi faktörler ovanın her tarafında aynıdır. Bölgede ulaşım her noktada aynı özellikte olup, bazı konumlar taşıma sürelerini ve maliyetleri olumlu etkilemektedir”. Bu homojen alan varsayımı sayesinde Von Thünen; yer seçiminde yalnızca ekonomik faktörlerin sebep olduğu etkileri bulmaya çalışarak, doğal faktörleri elemiştir (Müftüoğlu 1982:12).

Von Thünen sonrasında bu modeli ulaşım yapılabilen bir nehir ve daha ufak bir kasaba olması durumuna göre analiz etmiştir. Bunun sonucunda daha ufak bir kasaba ve nehir olması durumunda üretim yapısı şekil farklılıkları göstermiştir. Von Thünen analizlerinde başarılı sonuçlara ulaşmış ve tek merkezli şehir merkezleri modellerinin geliştirilmesinde rol oynamıştır (Ersungur 2016:9-10).

1.1.1.3.Merkezi Yerler Teorisi

Bu teorinin öncüsü Alman Walter Christaller adlı iktisatçıdır. Von Thünen'in çalışmalarından farklı olarak Christaller, yerleşimlerin coğrafi alanlarda dağılımlarının ve etki alanları kapasitelerinin üzerine çalışmalar yapmıştır. Christaller'in görüşüne göre bir kent, çevresine hizmet ve mal tedarik eden bir merkezdir. Christaller yerleşme merkezlerine farklı bir rol yükleyerek ve fonksiyonlarını inceleyerek yedi madde halinde sıralamıştır. Bunlar; pazar kasabası, büyük kasaba, ilçe, büyük ilçe, il, büyük taşra merkezi ve bölge merkezi şeklinde sıralanabilir (Dinler 2016: 24).

1.1.1.4.Dışsal (Yığılma) Ekonomileri

Dışsal ekonomiler teorisinde Marshall, iki ölçek grubu oluşturmuştur. Bunlar dışsal ve içsel ölçeklerdir. Dışsal ölçek ekonomilerinde bölgesel yoğunlaşmalar ve endüstriyel gelişim sağlanır (Potter, Watts 2014:604). Marshall endüstrilerin belirli bölgelerde yoğunlaşmasına yol açan dışsal ölçekleri üç ana maddede açıklamıştır (Ersungur 2016: 22-23):

*Firmaların Arasındaki İleri Ve Geri Bağlantılar: Üretim grupları ara ürün olan firmalar, bu ürünleri talep eden firmalara yakın konumlanmak isterler. Talep eden firmalar ise yine ara ürün üreten firmalara yakın bir konumda olmak isterler. Bu sayede ileri ve geri bağlantılar kuvvetlenir.

*Emek Piyasası Havuzu: Firmaların aynı alanda konumlanmasında, çalıştırmak istedikleri nitelikli eleman havuzu sebeplerden biridir. Bu sayede istihdam ve becerisi yüksek eleman talebinin karşılanması sağlanmış olur.

*Teknoloji Dışsallıkları: Endüstri firmaları arasındaki bilgi paylaşımı sayesinde tek başına konumlanan firmalara göre daha iyi bir üretim sağlanır.

1.2. Ekonomik Büyüme ve Kalkınma

1.2.1. Ekonomik Büyüme Kavramı

Ekonomik büyüme kavramı; nicelik konusunda meydana gelen değişimlerdir. Herhangi bir ekonominin büyümesi için o ekonomide yapısal değişim zorunluluk değildir. Büyüme üretim ve kişi başına düşen gelirdeki artış oranları olarak kabul edilebilir (Han, Kaya 2015:2).

Ekonomik büyümeyi daha detaylı olarak ele alacak olursak; herhangi bir bölgenin ya da ülkenin sınırları içerisinde, üretim yapabilme gücünün, bunun sonucu olarak üretim miktarının ve milli gelirin artması anlamına gelmektedir. Herhangi bir bölgede, kişi başına düşen gelirdeki miktarın artması bu bölgenin büyüdüğü anlamına gelmektedir. Ekonomik büyümenin artış miktarını analiz edebilmek için, yıllık büyüme hızının analiz edilmesi gerekir. Örnek olarak bir bölgedeki kişi başına düşen milli gelir %10 artış gösterdiyse, elde edilen rakam o bölgenin yıllık büyüme hızını belirler. Örnekten anlaşıldığı gibi yıllık büyüme artış oranı nicel olarak ifade edilir (Dinler 2016:38).

Ekonomik büyümeyi belirlemek için üç adet incelenmesi gereken konu vardır. Bunlardan ilki, ekonomik büyümenin ana noktası olan anapara birikimidir. Bir başka deyişle gelişebilmek için ana unsur yatırımdır. İncelenmesi gereken ikinci nokta ise teknolojiye yaşanan gelişmelerdir.

Teknolojik gelişmeler, üretim konusunda aynı girdinin daha fazla çıktıya dönüşmesini sağlayacaktır. Bunun yanında işgücü ve anapara konusunda tasarruf elde edilecektir. Üçüncü ve son noktada incelenmesi gereken unsur nüfus ve işgücü artışıdır. İşgücünün artması iktisadi büyümeyi hızlandırır (Dinler 2016:39).

1.2.1.1. Ekonomik Büyüme Teorileri

Gelişmiş bölgelerdeki karşılaşılabilecek sorunlardan bir tanesi, bu bölgedeki üretim kapasitesinin yükseltilmesidir. Bölgesel büyüme teorileri ile bu konu incelenmelidir. Az gelişmiş bölgelerdeki sorunların çözümü için ise kalkınma teorileri incelenmelidir. Bir bölgede meydana gelen büyüme; zaman ile kalkınmayı da etkileyeceği için, bu bölgeler arasındaki gelişim farklarını küçülten teoriler,

bölgedeki kişi başına düşen gelirin artış miktarını yani bölgesel büyümeyi ele alan büyüme teorileridir (Dinler 2016:38-39).

1.2.1.1.1. Neoklasik Bölgesel Büyüme Teorisi

Modern büyüme teorilerinin temelini oluşturan çalışmaların başında, Solow tarafından yayınlanan Ekonomik Büyüme Teorisine Bir Katkı adlı çalışma gelmektedir. Keynesyen teorilerin aksine arz yönü öne çıkmaktadır. Solow büyüme modelinin temelinde neoklasik üretim fonksiyonu baz alınmıştır. Bu ölçüğe göre üretim faktörlerinin küçülen verim oranlarına ve değişmeyen getiriye sahip olduğu varsayılır. Modele göre kısa bir zaman içerisindeki fert başına gelirdeki artışlar, anapara birikimi ve teknolojik gelişmelere bağlıdır. Uzun döneme bakıldığında, büyümenin teknolojik gelişmelerle orantılı olduğu görülür. Bu modelde zaman içerisinde tüm bölgeler içerisindeki fert başına düşen gelir seviyelerinin eşit duruma gelmesi öngörülmektedir. Bu duruma ulaşmanın koşulu ise teknolojik, kurumsal, yapısal etmenlerin ve bütün bölgelerdeki üretim fonksiyonlarının eşit olması varsayımdır. Solow modelinde, daha önce bahsedilen varsayımlar doğrultusunda, bölgeler arası gelir farklılıkları görülebilir. Bu durumda mevcut faktörlerin bölgeler arasında dolaşım olanağı varsa, daha fazla faktöre sahip olan bölgelerden, daha az faktöre sahip olan bölgelere doğru bir transfer yaşanır. Modelde bölgeler arasında yapısal farkların olmaması varsayılırsa, bölgeler arasındaki farklılığın yok olması durumuna “mutlak yakınsama” denilir. Fakat belirtilen bölgeler arasında yapısal farklılıklar görülüyorsa, farklılıklara neden olan etmenler modele eklenir. Bu durumda her bölge kendi durağan durumuna yakınsayacağı için, bu durum “koşullu yakınsama” olarak isimlendirilmektedir (Dinler 2016:39-40).

Neoklasik büyüme teorisinde birçok bilim insanının adı geçerken Solow bunlardan en önemlilerindedir. Bu büyüme modelinde Solow, emek kapasitesindeki değişimlerle emek ve sermayenin yakın bir ilişki içinde olduğunu öngörmüştür. Solow ayrıca bu teorisinde büyümenin sürekli istikrarlı olduğunu kanıtlamıştır. Solow’a göre herhangi bir yerdeki işgücü kapasitesi, nüfustaki artışlarla doğru orantılı olarak seyretmektedir (Savaş 1999:853).

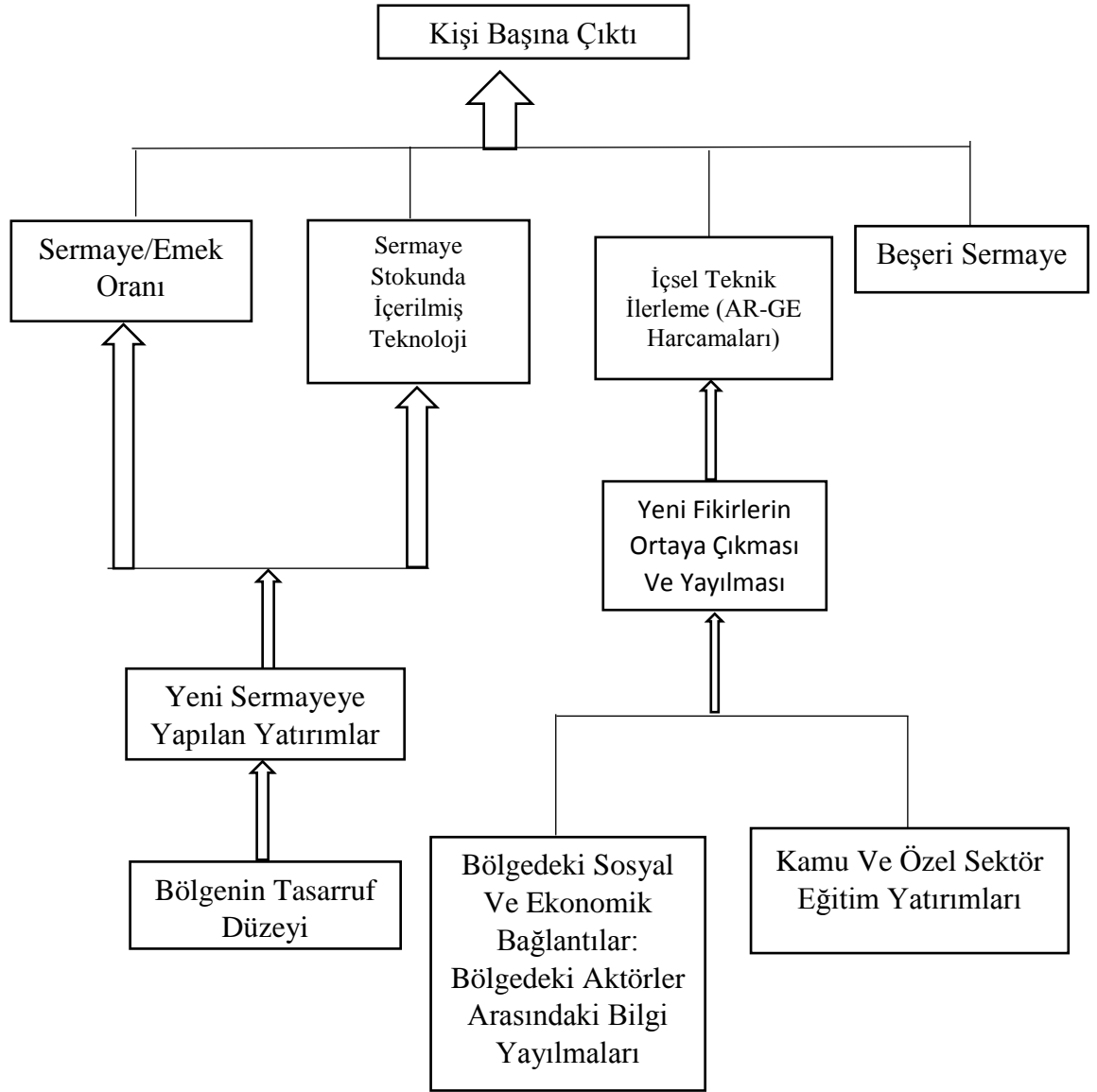
Solow ayrıca; aynı zamanda sermaye ve emeğin farklı ölçülerde değişebileceğini belirtmiş ve bu şekilde modelini açıklamaya çalışmıştır (Yılmaz 2005:66).

1.2.1.1.2.İçsel Büyüme Teorisi

İçsel büyüme teorisi Neoklasik Bölgesel Büyüme Teorisi'ne alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Bu teorinin, Neoklasik Bölgesel Büyüme Teorisi ile farklılık gösterdiği önemli iki nokta mevcuttur. Bunlardan ilki; herhangi bir bölgedeki teknolojik gelişme, daha önce bölgede mevcut olan teknoloji seviyesi ile ilgiliyse, bir başka deyiş ile birikimin hızı daha önceki mevcut olan teknoloji birikimi ile doğru orantılı olarak artıyor ise, bölgelerdeki bu fark gelir farklılıklarına da sebep olur. Yani yüksek teknolojiye daha önceden erişmiş olan bölgeler, teknolojilerinde daha da ileriye gidebilmek için gerekli olan yatırımları yaparak iktisadi büyüme hızlarını artıracaklardır. Dolayısı ile geçmişte daha az teknolojiye sahip olan fakir bölgeler, hiçbir zaman zengin bölgenin gelişmiş teknolojisine erişemeyeceklerdir. Bunun sonucunda neoklasik görüşteki gibi gelir farklılıkları yakınsanmayacak tam tersine bölgeler arasındaki fark zaman içinde artacaktır. Modeller arasında farklılık bulunan ikinci nokta ise, neoklasik modelin azalan verimlere dayalı olması durumudur. İçsel büyüme modelinde ise artan verimlere dayalı üretim fonksiyonu benimsenmiştir (Dinler 2016:42).

İçsel büyüme teorisi, iktisadi büyümenin ekonomik sistemin içerisindeki diğer etmenlerle etkileşmesi ile içsel olarak ortaya çıktığını savunduğu için Neoklasik yaklaşımla ayrılmaktadır (Ercan 2002: 130).

İçsel büyüme teorisi kapsamında kişi başına bölgesel çıktıyı belirlemekte olan dört ana kavram vardır. Bunlar; fert başına denk gelen sermaye stoku, sermaye stokunun içerdiği teknoloji, bölgede mevcut olan teknoloji seviyesi ve beşeri sermaye stoku olarak tanımlanabilir (Dökmen 2009: 25). Şekil 1.1'de içsel büyümede kişi başına bölgesel çıktı şematiği gösterilmiştir:

Şekil 1.1.İçsel Büyüme Teorisinde Kişi Başına Bölgesel Çıktı

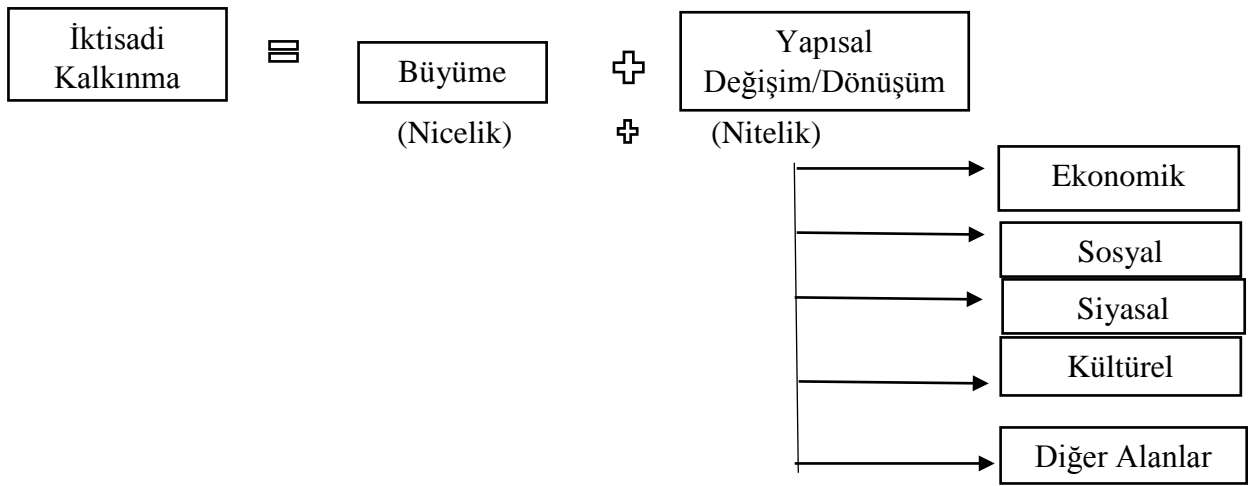
Kaynak: Amstrong, Taylor, 2000

1.2.2.Ekonomik Kalkınma Kavramı

Ekonomik kalkınma, üretim miktarının ve fert başına düşen gelirin artırılması anlamına gelmeyip; diğer toplumlara göre geride olan bir toplumda, sosyo-kültürel ve ekonomik yapının da yenilenip değiştirilmesi manasına gelmektedir. Endüstrinin milli gelir ve dış ticaret içerisindeki payının yükselmesi gibi yapısal değişimler, fert başına düşen milli gelirin artması ve üretim unsurlarının

etkinlik ve miktarının değişmesi kalkınmanın temel öğeleri arasında gösterilmektedir (Han, Kaya 2015:2).

Kalkınma kavramı içerisinde; üretimdeki ve gelirdeki yükselişler kalkınma kavramının nicel yönünü, yapısal dönüşümler ise kalkınma kavramının nitel yönünü açıklamaktadır. Kalkınma kavramı içerisinde asıl incelenmesi gereken nitel değişim veya dönüşümlerdir. Burada kullanılan yapısal dönüşüm kavramı şu anda ki konumdan daha iyi bir konuma gelmeyi ifade eder. İktisadi kalkınmayı Şekil 1.2 ile ifade edebiliriz (Berber 2015:11):

Şekil 1.2. İktisadi Kalkınmanın Şematiği

Kaynak: Berber 2015

Az gelişmiş ülkelerde ki dönüşüm sürecini yapısal değişime bağlı olan kalkınma kavramı ile açıklayabiliriz. Bahsedilen ülkelerdeki (Berber 2015: 11-12);

- Fert başına düşen milli gelirin yükseltilmesi ve yaşam standartlarının artırılması,
- Fakirliğin azaltılması ve gelir dağılımının daha iyi bir konuma getirilmesi,
- Üretim unsurlarında verimlilik ve miktarın yükseltilmesi,
- Yeni üretim şekillerinin hayata geçirilmesi, üretimde kullanılmakta olan girdilerin ve elde edilecek çıktılarının kompozisyonunun farklılaştırılması,
- Nüfussal karakteristiğinin farklı bir noktaya getirilmesi ve şehirleşme süreci,

- Sağlık ve eğitim alanında iyileştirmeler,
- Sosyolojik manada, sosyal organizasyon ve ferdi davranışların inovasyonlarla ortaya gelmesi,
- Özgürlük ve demokrasi anlamında iyileşmeler,
- Sosyo-ekonomik manada gelişim yaşanabilecek her türlü konu kalkınma kavramının içine dâhil edilebilir.

1.2.3.Kalkınma İktisadı İçerisinde Kalkınma Modelleri

Kalkınma iktisadı 1950’li yıllarda iktisat biliminin alt unsurlarından biri olarak ortaya çıkmış ve hızlı bir şekilde gelişmeler göstermiştir. Kalkınma iktisadının gelişme sürecinde; büyüme sürecinde olan ülkelerin gelişme konusunda yoğun talebinin etkisi çok büyüktür. Kalkınma iktisadın da kalkınmayı ele alan en önemli modellerden bazıları şunlardır (Dinler 2016: 43):

1.2.3.1.Rodan’ın Büyük İtiş Görüşü

Rodan’ın bu görüşüne göre; diğer bölgelere göre geride olan bölgelerin gelişmesi için, gelişmiş bölgelerdeki mevcut anaparanın geride olan bölgelere gelmesi ya da yatırım gücü daha yüksek olan gelişmiş bölgelere emek göçünün önünün açılması gerekmektedir. Rodan, büyük itiş olarak adlandırdığı görüşünde, mevcut sermayenin bir kısmı planlı yatırımlara yönlendirildiği takdirde dışsal ekonomilerin faaliyete geçirilerek daha hızlı endüstriyel büyümenin sağlanabileceğini vurgulamıştır. Yine bu görüşe göre, bölgede mevcut bütün firmaların işbirliği ve yardımlaşma içinde üretim miktarını artırmaları gerekmektedir (Dinler 2016: 43).

Rodan, sanayileşme sürecinin tam anlamıyla gerçekleştirilebilmesi için ortaya çıkacak endüstriyel oluşumun bir tröst olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünerek Doğu Avrupa Sanayi Tröstü’nün kurulması gerektiğini dile getirmiştir. Rodan bu gerekliliği şu şekilde açıklamıştır (Pirili 2000: 10-11):

1.Birbirinden farklı sanayi gruplarının bu yöntemle birbirleri ile koordine olması kolaylaşır.

2.Bu endüstri sistemi dışsal ekonomileri ortaya çıkaracak, endüstrinin büyümesinden dolayı toplam fayda en yükseğe çıkarılacak ve dışsal ekonomiler oluşacaktır.

Rodan'a göre endüstriyel birleşmeyle bir pozitif dışsallık yaratılacak ve bölgesel düzeyde gelişme sağlanacaktır.

1.2.3.2.İhracat Tabanlı Kalkınma Modeli

Kalkınma iktisadında, bölgelerin ya da ülkelerin büyümesinde ihracat konusunun önemini analiz eden birçok çalışma mevcuttur. Bahsedilen çalışmalar kapsamında, doğal kaynaklar konusunda bölgeler arasındaki dağılım eşitsizliğinin bu bölgeler arasında gelişme farklarını ortaya çıkardığı öne sürülmüştür. Bu gelişme farklarını ortaya çıkaran ana faktörün ihracat yapma becerisi olan bölgeler olduğunu savunan model ihracat tabanlı kalkınma modelidir (Dinler 2016:44).

Herhangi bir ülkede bazı bölgelerin ihracat alanında daha ileride olması, ihracat düzeyinin diğer bölgelerden daha fazla olması, karşılaştırmalı üstünlükler teorisi ile açıklanır. Karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olan bölgeler, zaman içerisindeki üstünlükleri nedeni ile diğer bölgelere hizmet ve mal ihraç ederek büyüyüp gelişmektedir. İhracat sayesinde büyümekte olan bölgede, gelirler yükselme gösterirken yerel talep miktarı da yükselmektedir. Bu durum yükselen talepler sayesinde bölgedeki üretimin hızlı bir şekilde yükselmesine neden olur. Bu da bölgeler arası gelişme farklılıklarının daha yüksek düzeylere gelmesini sağlar. İhracat tabanlı kalkınma modeline göre, ihracat becerisi olan bölgedeki üstünlük doğal kaynaklardan kaynaklanıyor ise, gelir farkları hızla yükselir ve geri kalmış bölgeler üstün bölgelerin mevcut durumunu yakalayamazlar (Dinler 2016:44).

1.2.3.3.Kalkınma Kutupları Modeli

Bölgesel planlama çalışmalarında kullanılan ve kalkınma iktisadı modelleri içinde öne çıkan bu yaklaşımdan ilk olarak François Perroux bahsetmiştir. François Perroux, iktisadi kalkınmanın daha önce belli bölgelerde başlayacağını ve yine bu bölgelerde gelişeceğini, ilerleyen zamanlarda ise ekonominin tümüne etki edeceğini savunmuştur. Bu teoriye göre, ekonomik büyümenin belirli faaliyet alanlarında başlaması ekonomik büyümenin şartıdır. Büyümekte olan ülkelerde ekonomik büyümeyi başlatmak, gelişmiş ülkelerde ise, geride kalmış ve problemlili bölgeleri kalkındırmaya çalışmak amacı ile bazı bölgelerde kalkınma kutbu olarak isimlendirilen merkezler kurulmaya çalışılmaktadır (Dinler 2016: 44-46).

Kalkınma, ekonomik anlamda mekânların hepsinde birden ortaya çıkan bir kavram değildir. Herhangi bir bölge ya da mekânda, dışsal sebepler sayesinde iktisadi hareketlenmeler diğer bölge ya da mekânlara göre daha yüksek oranlarda gerçekleşmektedir. Bu bölge ya da mekânlarda ekonomik faaliyetler daha fazladır ve buna sebep olan o bölgelerdeki ekonomik unsurlardır (Pirili 2000: 47-48).

1.2.4.Ekonomik Büyüme İle Ekonomik Kalkınma Arasındaki Farklar

Ekonomik büyüme ile ekonomik kalkınma arasında mevcut olan farklar arasında farklı görüşler mevcut olup, bu görüşleri hep birlikte incelediğimizde farklar şu şekilde açıklanabilir (Berber 2015: 14-15):

*Teori ve politika ayırımına gidilmesi: Kalkınma kavramı politikaları içerdiğinden iktisat politikası içerisinde, büyüme kavramı ise üretimde büyümeyi ifade ettiği için iktisat teorisi içerisinde kabul edilir.

*Kalkınma ve büyümenin birbirinden bağımsız gerçekleşebilmesi: Kalkınma ve büyüme birbirinden bağımsız olarak meydana gelebilir. Buna bir örnek verilecek olursa; Liberya’da yapılan bir araştırma sonucunda, ayrıcalıklı yabancıların ihracat amacı güderek ürettiği ürünlerin sayısındaki büyüme özellikle 1950 ve 1960 yılları arasında hızla gerçekleşmiştir. Fakat bu büyüme Liberya ya da Liberya halkı üzerinde doğrudan gelişmeye etki etmemiştir.

*Kavramlara makro veya mikro anlamlar yüklenmesi: Ekonomik büyümenin kapsamı içerisinde hem makro hem mikro unsurlar mevcuttur. Kalkınma kavramının kapsamı ise daha çok makro unsurlar içermektedir.

*Kalkınma Kavramının Büyüme Kavramını da Kapsaması: Kalkınma kavramının kapsama alanı daha büyük olup içerisinde büyüme kavramını da barındırmaktadır.

*Kalkınmanın Gelişme Düzeyi Az Olan Ülkelere Odaklanması: Büyüme kavramı gelişmiş ülkelerdeki istihdamın sürdürülebilirliği ve sağlanması konusuna değinirken; kalkınma kavramı gelişme düzeyi az olan ülkelerin doğal kaynaklarını etkin kullanması ve verimli değerlendirmesi konusuna ve işgücü düzeyinin yükseltilmesi konularına değinir.

*Nicelik – Nitelik Yaklaşımları Farkı: Büyüme kavramı nicel yönü ile öne çıkarken, kalkınma kavramı nitel olarak öne çıkar. Meier’in görüşüne göre kalkınma

kavramı büyüme kavramını da kapsar ve çok yönlü olarak niteliksel dönüşümü açıklar.

*Kavramların Çıkış Noktalarında Mevcut Olan Farklılıklar: Büyüme kavramı genelde içsel unsurların etkisiyle rastlantısal olarak meydana gelir. Kalkınma kavramı ise dışsal unsurların etkisi ile dışsal uyarmalar sonucu meydana gelir.

*Kavramlar Arası Boyut Farkları: İktisadi büyüme tek boyutlu olmakla beraber, yurtiçi gelirlerdeki fert başına düşen gelir ile ilgilidir. Ekonomik kalkınma ise çok boyutlu olmakla beraber; gelir artışı, yapısal dönüşüm ve değişimler ile ilgilidir.

1.3.Bölgesel Kalkınma

1.3.1. Kalkınma Kavramının Tarihsel Değişimi

Kalkınma kavramı tarihsel süreç içerisinde daha çok iktisadi yaklaşımlarla, büyüme kavramını kapsayarak ekonomi ve üretim unsurlarının üzerinde dursa da, globalleşen dünyada sürdürülebilir bir kalkınma için çevre unsuru da önemli bir etken olarak kalkınmaya dâhil edilmiştir.

Dünya Bankası kalkınma kavramına yeni bir izah getirerek kavramdan şu şekilde bahsetmektedir (Dünya Bankası (a), 20.04.2019): “Yoksulluğu azaltan, bugünün nüfusunun refahı ile gelecek neslin ihtiyaçlarını karşılamaya devam edecek paylaşımı kuran, kapsayıcı ve çevreye duyarlı olması gereken büyümedir.”

Dünya Bankasının yapmış olduğu tanımdan anlaşılacağı gibi sürdürülebilir bir kalkınma için ekonomik ve sosyal politikaların yanında çevresel politikalarda bir bütün olarak yer almalıdır. Birleşmiş Milletler, 2030 senesine kadar kalkınma konusunda aşağıda belirtilen hedeflerin yerine getirilebilmesi için şu çalışmalarını sürdürmektedir (Birleşmiş Milletler 20.04.2019):

1. Hedeflenen amaçlar ve sürdürülebilir kalkınma için global işbirliğini sağlamak,
2. Doğal su kaynaklarını, okyanusları korumak ve atıklardan arındırılmış bir şekilde muhafaza etmek,
3. Adaletli, barış yanlısı ve hümanist toplumlar oluşturmak,

4. Küresel ısınma, iklim değışiklikleri gibi konularda global olarak mücadele etmek için işbirliği,
5. Ormanların korunması, toprakların ekosistem içerisinde verimliliğinin korunması, yeni yeşil alanların oluşturulması ve bu alanlarda yaşayan canlıların nesillerinin korunması,
6. Üretimin geri dönüştürülebilir şekilde teşvik edilmesi ve tüketim dengelerinin sağlanması,
7. Dünyadaki yoksulluğu bütün ülkelerde sıfıra indirmek ve bağışın teşvik edilmesi,
8. Dünyadaki açlığın önüne geçilmesi, gıda temizliği ile hijyeninin sağlanması ve tüm bunların tarım ile desteklenmesi,
9. Bireylerin sağlık koşullarının iyileştirilmesi ve dünyanın her noktasına sağlık imkanlarının ulaştırılması,
10. Eğitimin gezegen üzerindeki her noktada eşit hale getirilmesi ve hayat boyu eğitimin desteklenmesi,
11. En büyük sorunlardan biri olarak görülen cinsiyet eşitsizliğinin önüne geçilmesi ve toplumsal yaşam içerisindeki kadın olgusunun güçlendirilmesi,
12. Dünya üzerinde suya olan ihtiyacın giderilmesi ve suyun hijyenik olarak her bir bireye ulaştırılabilmesi,
13. Enerjinin güvenilir, çevreye duyarlı ve herkes tarafından erişilebilir konuma getirilmesi,
14. İstihdam koşullarının iyileştirilmesi ve insanların refah içerisinde iş gücünü ortaya koyabilmesi,
15. Sanayileşmenin, endüstriyel büyümenin ve yapılacak icatların teknolojik imkânlarla desteklenerek teşvik edilmesi,
16. Ülkeler arasında mevcut olan tüm eşitsizliklerin giderilmesi,
17. Şehirlerde ve yaşam alanlarında refahın sağlanması, insanların toplu taşıma ve bisiklet kullanımı gibi konulara teşvik edilerek kentlerdeki çevre kirliliğinin azaltılması.

Kısa bir ifade ile Merkez Bankası ve Birleşmiş Milletler gibi dünyada etkili olan kuruluşlarında özellikle değindiği çevre ve doğal kaynakların korunması,

insanların refah düzeylerinin yükseltilmesi, yaşam kalitelerinin arttırılması gibi konular günümüzde kalkınmanın temel unsurları haline gelmiştir. Tablo 1.1’de bazı uluslararası kuruluşların kalkınma hakkındaki ifadeleri yer almaktadır:

Tablo 1.1.Kalkınma Göstergeleri İçin Temalar

Birleşmiş Milletler	Avrupa Birliği	Dünya Bankası	OECD
Yoksulluk	Sosyoekonomik Kalkınma	Tarım Ve Kırsal Kalkınma	Üretilmiş Değerler
Yönetim	Sürdürülebilir Tüketim Ve Üretim	Yardım Etkinliği	Ar-Ge Değerleri
Sağlık	Sosyal İçerme	Ekonomi Ve Büyüme	Mali Değerler
Eğitim	Demografik Değişimler	Eğitim	Beşeri Sermaye Stoku
Demografi	Halk Sağlığı	Enerji Ve Madencilik	Beşeri Sermaye Yatırımı
Doğal Afetler	İklim Değişikliği Ve Enerji	Çevre	Beşeri Sermayedeki Azalma
Atmosfer	Sürdürülebilir Ulaştırma	Dış Borç	Hava Kalitesi
Arazi	Doğal Kaynaklar	Mali Sektör	Su Kaynakları
Okyanuslar, Denizler Ve Kıyılar	Küresel Ortaklar	Cinsiyet	Enerji Kaynakları
Tatlı Su	İyi Yönetişim	Sağlık	Biyolojik Çeşitlilik
Biyolojik Çeşitlilik		Altyapı	Tüketim
Ekonomik Kalkınma		Yoksulluk	Gelir Dağılımı
Küresel Ekonomik Ortaklık		Özel Sektör	Sağlık
Tüketim Ve Üretim Kalıpları		Kamu Sektörü	İş Durumu/İstihdam
		Bilim Ve Teknoloji	Eğitim
		Sosyal Kalkınma	
		Sosyal Koruma Ve Emek	
		Ticaret	
		Kentsel Gelişim	

Kaynak: Meriç, E.B. (2018).

Tablo 1.1’de bölgesel kalkınma konusunda ekonominin yanında önem verilen diğer unsurlarda görülmektedir.

1.3.2.Bölgesel Kalkınma Kavramı

Bölgesel kalkınma kavramı, zaman içerisinde mekan ve bölge kavramlarına önem verilmeye başlanması ile ortaya çıkmıştır. Özellikle küreselleşme süreci bölgesel farklılıkların ve eşitsizliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1980’li yıllardan sonra yaşanan küreselleşme sürecinin sonucu olarak bölge, ülkelerin coğrafi bir kısmı olmaktan ziyade ülkelerin temel ölçüğü durumuna gelmiştir. Bunun sonucunda bölgeselliğin yükselişi gerçekleşmeye başlamıştır (Karasu 2009: 2-4).

Bölgesel kalkınma kavramı farklı tanımlamaları bir arada tutan bir bütündür. Kentlerde yaşayanların eşit düzeyde sağlık ve eğitim hizmeti alabilmesi, istihdam imkanı, kentlerin gelişmişliği ve endüstriyel yönden ileri gitmişliği olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda yaşamsal rahatlık seviyesi üstte olan bir bölge veya ekolojik olanakların devamlılığı sağlanabilir bir bölge şeklinde de ifade edilebilmektedir. Bölgesel kalkınma bu yönleri ile, herhangi bir bölgedeki değişim ve gelişim sürecini pozitif yönde etkileyen unsurlar bütünüdür (Eversole 2005: 91).

Üye sayısında global ekonominin hemen hemen tamamını kapsayan, global kalkınma ve ekonomik konularda işbirliği amacı ile kurulan OECD 1950’li yıllarda bölgesel politikaların önemsenmeye başladığını söylemiştir. 1950’li yıllardan günümüze kadar olan sürede paradigma değişimine uğrayan bölgesel politikaların önemsenmeye başlamasındaki neden bölgesel ekonomilerin mevcut olan diğer bölgelerden hızlı bir şekilde endüstrileşme sonucu ayrılmasıdır (OECD 2010: 11-13). OECD bölgesel kalkınma politikaları hakkındaki ilk önemli çalışmayı 2010 senesinde ortaya koymuş ve şu şekilde ifade etmiştir (OECD 2010: 3): “Küreselleşen ticari ve ekonomik faaliyetler, her geçen gün artan bir şekilde OECD bölgesel ekonomileri arasındaki uyum ve birbirlerinden faydalanma ya da rekabetçi avantajlarını koruyabilme yeteneklerini sınamaktadır. Bir yandan bölgelerin kendi içinde ve diğerleri arasında farklılıkların artması yönünde bir eğilim varken; öte yandan, hızlı teknolojik değişim, piyasa imkanları ve bilginin yoğun/büyük kullanımı yerel ve bölgesel kalkınma için yeni fırsatlar sunmaktadır. Değişen bu durum iş ortamına, emeğin ve üretimin yeniden yapılanmasına, niteliğin artırılmasına ve çevrenin korunmasına yönelik daha fazla yatırımı gerektirmektedir. Tüm bu faaliyetler kamu otoritelerini belirlenmiş olan stratejileri yeniden ele almaya yönlendirmektedir. Bu sayede bölgelerin (Volarizasyon) teşviki ve iç kaynaklarını

kullanma vasıtasıyla rekabetçi üstünlüklerini geliştirmeyi amaçlayan politikalar güçlenmiştir.”

Bölgesel kalkınma kavramını, endüstri toplumundan günümüzde içinde yaşadığımız bilgi toplumuna kadar inceleyecek olursak önümüze üç ana dönem çıkar. Bunlardan ilki 1945 ve 1970 yılları arasında sadece üretimin amaçlandığı geleneksel bölgesel politikalar dönemi olarak adlandırılır. İkinci olarak yirmi yıl boyunca içsel büyüme dinamiklerinin ön plana çıkarıldığı dönem esnek üretim dönemi olarak adlandırılır. 1990’lı yıllardan günümüze kadar olan dönem ise kamunun bireylere öğrenme ve sosyal sermaye için altyapı oluşturduğu yeni bölgesel paradigma dönemi olarak adlandırılır (Meriç 2018: 27).

1.3.3.Bölgesel Kalkınma Paradigması

İktisadi büyüme kalkınmayı sağlayan tek unsur değildir. Bölge genelinde bütün faaliyet alanlarına önem veren, gelir dağılımında adaleti sağlayan, toplumun yaşama standardını yükselten sonuçlar işbirlikçi politika ile sağlanabilir (Altun 2009: 69).

Tablo 1.2. Bölgesel Kalkınma Paradigmalarının Karşılaştırması

BÖLGESEL KALKINMA PARADİGMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI		
Karşılaştırılan Temel Unsur Açıklaması	Geleneksel Tavandan Tabana Yaklaşım	Yeni Tabandan Tavana Yaklaşım
Uygulama Kademesi/Seviyesi	Ulusal	Bölgesel
İktisadi Hedef	Bölgeler Arası Eşitlik	Bölgesel Rekabet
Kalkınma Stratejisi	Dışarıdan Nakledilen Büyüme	İçsel Büyüme
Politika Araçları	Bürokratik Düzenleme, Uluslararası Tanıtım, Hibeler Ve Üstün/Modern Fabrikalar	Risk Sermayesi, Danışmanlık Hizmetleri, Teknik Altyapı Ve Eğitim
Uygulama	Ayrışık	Bütünleşik

Kaynak: Halkier, Danson (1997).

Tablo 1.2’de de görüldüğü üzere Halkier ve Danson, kalkınma ajanslarının günümüzdeki ve geçmişteki farklılıklarını ortaya koymuşlardır. DPT’nin Türkiye için Avrupa Birliği ve OECD politikalarını örnek alarak hazırladığı planı Tablo 1.3’te görebiliriz:

Tablo 1.3. Bölgesel Kalkınma Araçları

Araçların Niteliği	Bölgesel Gelişim Araçları	İstihdam Ve İş Yaratma	Firmaların Rekabet Gücü	Böl. Strateji	Böl. Çekiciliği	Kalkınmaya Destek İçsel Ve Dışsal	
Kurumsal	1.KA'lar	x	x	x	x	x	x
	2.Yatırım Destek Ofisi		x			x	
	3.Bölgesel Kalkınma Planları, Operasyonel Programlar Ve GZFT			x		x	x
Ekonomik	4.Sanayi Parkları, Organize Sanayi Bölgeleri	x	x		x	x	x
	5.Bölgesel Yatırım Uygulamaları	x	x		x	x	
	6.Girişim Sermayesi	x	x		x	x	x
	7.Bütünleştirilmiş Bölgesel Kalkınma Eylemleri	x			x	x	x
Kültürel	8.Konferans/ Sergi/ Fuar Merkezleri				x	x	
	9.Rekreasyon Parkları				x	x	
	10.Alternatif Turizm				x	x	x
	11.Bölgesel Doğa Parkları				x	x	x
	12.Kültür Merkezleri				x	x	x
Sosyal (Ağ)	13.Bölgesel İnovasyon Sistemi			x			
	14.BIS		x	x		x	
	15.İş/İnovasyon/Teknoloji Merkezleri	x	x		x	x	
	16.Yenilikçilik Aktarım Merkezleri		x				x
	17.İş/İşletme Kümeleri/Kümelenmeleri	x	x		x	x	x
	18.Kamu-Özel Ortaklığı		x	x		x	
	19.Aracı Kurumlar			x		x	
	20.Ticari Birlikler		x	x		x	
	21.Bölge İçi Sektörel Sanayi Ağları		x			x	
	22.Teknoparklar/Teknokentler	x	x		x	x	x
	23.İş/İşletme Kuluçkaları	x	x			x	
	24.Türev İşletmeleri	x	x			x	
	25.İş Tohumlama/Çekirdek Sermaye Merkezleri	x	x			x	
26.İş/İşletme Melekleri	x	x			x		

Kaynak: DPT. *Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyon Raporu 2007-2013*. 2008. s. 43.

Son olarak yeni bölgesel paradigmanın özellikleri aşağıdaki gibidir (Altun 2009; Kara 2008: 58-59):

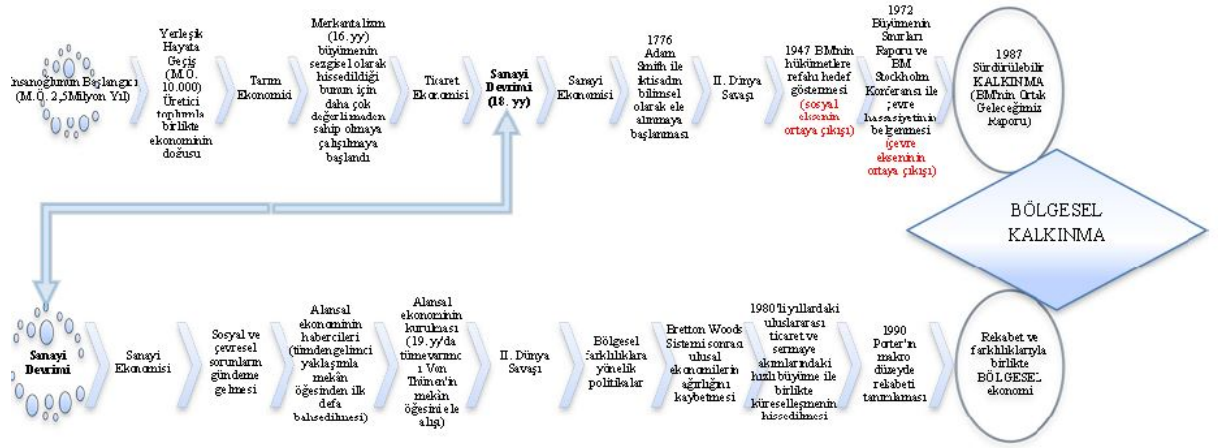
- 1- Uygulanacak politikalar atıl halde olan yerel kaynakların değerlendirilmesine önem vermeli,

- 2- Direk kaynak akışındansa mevcut kaynakların yerel ekonomiyi canlandırarak yapılacak yatırımların bölgeye yönlendirilmesine sebep olacak ve sonucunda rekabet gücünü yükseltecek politikalar ile uyumlu hale gelmeli,
- 3- Bölgedeki istihdam ve mevcut yaşam kalitesi konusunda yapılacak yatırımlar ve alınacak önlemler desteklenmeli,
- 4- Sivil Toplum, iş ortakları ve özel teşebbüsler kararlar alınırken bu kararların izlenmesi, tasarlanması ve uygulanması adımlarında işbirliğini sürdürmeli,
- 5- Yalnızca diğer bölgelere göre geri kalmış bölgeler değil gelişmiş ve potansiyelli bölgelerde hedeflenen politikalar içerisinde yer bulmalıdır.

1.3.4. Bölgesel Kalkınma Kavramının Geçirdiği Süreçler

Bölge kavramının iktisadi düşüncede kendine yer bulması Sanayi Devriminden sonra ki süreçte gerçekleşmiştir. Alan ekonomilerinin gelişme sürecinde başlayan II. Dünya Savaşı sebebi ile bölgesel farklılıklar önemli bir problem olarak baş göstermiştir. 1990'lı yılların başında kalkınma ve bölge kavramları birlikte anılmaya başlamış olup bölgesel kalkınma kavramını ortaya çıkarmıştır. Şekil 1.3'de bölgesel kalkınmanın geçirmiş olduğu süreç özetlemiştir:

Şekil 1.3. Bölgesel Kalkınmanın Gelişimi

Kaynak: Meriç 2018

Tablo 4.4'te ise 1950'den günümüze kadar olan bölgesel kalkınma anlayışı gösterilmiştir:

Tablo 1.4. Dönemler İtibariyle Bölgesel Kalkınma Anlayışı

Yıllar	1950-1970 Dönemi	1970-1990 Dönemi	1990-Günümüz
Birikim Biçimi	Fordist Birikim Biçimi	Esnek Birikim Biçimi	Bilgi Toplumunda Birikim Biçimi
Yönetişim Biçimi	Güçlü Ulus Devlet, Refah Devleti	Refah Devletinin Krizi, Yerel Yönetimlerin Artan Rolü	Küresel Yönetişimin Ortağı Olarak Ulus Devlet, Kamu Alanının Yeni Aktörleri(STK'lar)
Bölgesel Kalkınmanın Kaynağı	Dış Talep, Devletin Yeniden Dağıtıcı Kararları, Ulus Aşırı Firmaların Kararları	İçsel(Tabandan Kalkınma)	İçsel(Teknik Ve Organizasyonel Yenilik)
Bölgesel Kalkınma Dinamiğinin Öğeleri	Sermaye Birikimi, Düşey Olarak Bütünleşmiş Ekonomi, Ticaret Konusu Karşılıklı Bağımlılıklar(Girdi-Çıktı İlişkileri)	Beşeri Sermaye, Yatay Olarak Bütünleşmiş Ekonomi, Kolektif Girişimcilik, Ticarete Konu Olmayan Karşılıklı Bağımlılıklar	Sosyal Sermaye, Teknik Ve Organizasyonel Yenilikler, Ekonomik İlişkilerin Mekâna Bağlılığı, Ticarete Konu Olmayan Karşılıklı Bağımlılıklar
Bölgesel Kalkınmanın Mekâna Yansıması	Büyüme Kutbu, Büyük İtiş	Yeni Sanayi Odakları	Yenilikçi Öğrenen Bölgeler, Mekansal Yenilik Modelleri, Yenilikçi Çevre, Bölgesel Yenilik Sistemleri
Bölgesel Kalkınmada Devletin Politika Araçları	Üretici Faaliyetlere Doğrudan Yatırımlar, Altyapının Geliştirilmesi, Düzenleyici Önlemler	Arz Yönlü Politikalar, Yerel Kurumlara Verilen Önem	Ulus üstü Ağ Oluşumu(Küresel/Yerel), Yerel Ağ Oluşumu, Yenilik Sisteminin Oluşumu, Kurumsal Yeniliğin Desteklenmesi

Kaynak: Tekeli 2004

Tablo 1.4' te bölgesel kalkınma anlayışının 1950'li yıllardan günümüze kadar dinamik bir şekilde değiştiği görülmektedir.

1.3.5. Türkiye'de Bölgesel Kalkınmanın Tarihsel Süreci Ve Mevcut Durum

Ülkemiz Osmanlı İmparatorluğu'ndan, Cumhuriyet yıllarına ve daha sonrasına kadar bölgesel kalkınma ve planlama konusunda süreçler geçirmiştir. Bu süreçler içerisinde bölgeler arası birçok sosyal ve ekonomik gelişmişlik farkları ortaya çıkmıştır. Osmanlılar 16. Yüzyılın sonlarına kadar tarımsal üretimini çok iyi bir şekilde planlamış ve mir'i arazi rejimini başarıyla uygulamıştır. Bunun sonucu olarak çok kuvvetli bir ordu kurarak toprak genişletme sürecini devam ettirmiştir. Bunun yanında Osmanlılar yerleşme düzenlerini başkent, bölgesel merkezler, pazar

şehirleri ve köyler şeklinde oluşturmuştur. 16. Yüzyıl içerisinde geniş bir toprak alanı bulunan Osmanlı Devleti, gözden kaçmayacak coğrafi eşitsizliklere sahipti. Buna rağmen yan bölgeler arasında önemli gelişme farklılıkları mevcut değildi. Bölgelerin kendine has kademeli yerleşme hiyerarşileri vardı.

Daha sonrasında Mir'i arazi rejiminin uygulanamaması ve Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkması ile doğudan batıya verdiği göç nedeni ile geri kalmaya başlamıştır. Buda doğu ve batı arasında bölgesel farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Dinler 2016: 191-192).

Osmanlı'nın son dönemlerine yaklaştığında bölgesel farklılıkları ortadan kaldırmaya yönelik olarak yaptığı projeler şunlardır (Deniz 2014: 31-64); kıtaların birbirine bağlanması amacı taşıyan Süveyş Kanalı, Hicaz Demiryolu, Bağdat Demiryolu Hattı, Trabzon-Tebriz Yolu, İstanbul-Viyana Demiryolu ve İzmir-Aydın Demiryolu Hatlarıdır.

1920'li yıllardan günümüze kadar, bölgesel farklılıkların ortadan kaldırılabilmesi için birçok çözüm çalışması yapılmıştır. Bunlar 1923 ve 1950 yılları arasındaki devletçilik dönemi, 1950-1960 yılları arasındaki liberal dönem ve 1960 yılından günümüze kadar uzanan planlı dönemdir (Dinler 2016: 199).

1923 ve 1950 yılları arasında ulusal ekonominin geliştirilmesi konusunda yapılan ilk faaliyet İzmir İktisat Kongresi'dir. Daha sonrasında Ankara'nın başkent olması doğu ile batı arasındaki farklılıkların ortadan kaldırılması için büyük bir adımdır. Anadolu'nun İstanbul'a olan göçünü azaltmıştır. Kuruluş yılları olarak adlandırılan dönemde doğu illerine kadar demiryolu hatlarının uzatılması kararlaştırılmıştır. Bu çalışmaları izleyen dönemde sanayi planları dönemi başlamıştır. Birinci beş yıllık sanayi planı uygulansa da ikincisi İkinci Dünya Savaşı'ndan dolayı uygulanamamıştır. CHP iktidarının son zamanlarında doğudaki farklılığı azaltmak için bir bütçe ayrıldı ise de, ülkenin batısı ve doğusu arasında ayırım yapılmayacağı düşüncesi ile iptal edilmiştir (Dinler 2016: 200-203).

Kalkınma kavramı açısından, Cumhuriyet dönemini 1960 senesi baz alınarak planlı dönem sonrası ve öncesi olarak iki başlıkta incelemek mümkündür (Kırankabeş 2013: 253).

1960 yılında, 30 Eylül 1960 tarihinde DPT faaliyetlerine başlamıştır. 1963 yılında Hükümet tarafından Beş Yıllık Kalkınma Planları uygulanmasına karar

verildi. Beş Yıllık Kalkınma Planları, diğer bölgelere göre daha geride olan bölgelerin geliştirilerek bölgeler arası gelişmişlik farklarını ortadan kaldırmaya yönelik olarak planlanmıştır. I. Ve II. BYKP içerisinde bölgesel planlama hedeflenmiştir.

III. BYKP'da daha önceki kalkınma planlarında benimsenen bölgesel planlama fikrinden vazgeçilerek öncelik olarak yörelere (KÖY) önem verilmesi kararlaştırılmış ve köy olarak nitelendirilen kentlere teşvikler sağlanmasına karar verilmiştir.

IV. BYKP'da daha önceki politikaların başarıya ulaşmadığı fikri öne çıkmasına rağmen daha önce kararlaştırılan yöre uygulamasının devam etmesine karar verilmiştir.

V. BYKP'da yöre uygulamasının devam etmesine karar verilmesine rağmen bölge planlaması uygulamasının tekrar gündeme alınmasına karar verilmiştir.

VI. BYKP'da yalnızca KÖY'in gelişmesi gayesi ile, bölgesel planlama bu yöreler için kararlaştırılmıştır.

VII. BYKP'da bölgesel planlamadan ara sıra söz edilmesine rağmen planlama konusunda nasıl bir yol izleneceğine değinilmemiştir.

VIII. BYKP'da KÖY ile ilgili desteklerin devam etmesine ve KÖY'lerin problemlerine ve bu problemlerin çözümüne ilişkin politikalara yer verilmiştir.

IX. BYKP'da nüfusu çok kalabalık olan kentlerin problemlerinin çözümü için gerekli olan politikalara yer verilmiştir. İlk defa bir kalkınma planı yedi yıllık olarak kararlaştırılmıştır.

X. BYKP'da dört ana fikir üzerinde yoğunlaşılacak planda, bölgesel gelişme ve bölgesel rekabet edebilirlik ve metropollerle ilgili düzenlemeler konuları öne çıkmıştır (Dinler 2016: 204-206).

Tablo 1.5. Ulusal Kalkınma Planlarında Bölgesel Kalkınma Yaklaşımları

Kalkınma Planı	İlkeler	Yaklaşım ve Politikalar	Hedefler	Araçlar
I. Plan(1962-1967)	-Bölgelere ekonomik kalkınmanın nüfus etmesi -Bölgesel ekonomik bütünleşme	Bölgesel Planlama-Büyüme kutupları (örneğin Doğu Marmara, Çukurova, Antalya, Zonguldak)	Dengeli kentleşme-Bölgeler arası denge (kamu hizmetleri ve gelir dağılımında)- Yatırım etkinliği-	Finansal teşvikler-Az gelişmiş bölgelere yönelik yatırım temelli önlem alternatifleri II.
II. Plan(1967-1972)	-Hızlı kentleşmeden kaynaklanan nüfus sorunlarına odaklanma	Bölge ve il planlaması-Dolaylı bölgesel planlama-	Dengeli bölgeler arası gelişme-Sosyal eşitlik açısından bölgeler arasında dengeli dağılım- Yatırım etkinliği-	Vergi indirimleri-Özel sektör yatırımlarına yönelik finansal teşvikler-Pilot projeler-KebanIII.
III. Plan(1972-1977)	-Bölgesel farklılıkların giderilmesi-Belirli az gelişmiş bölgelerin kalkınması	Sektör ve il planlaması	İkinci planın aynısı-	Finansal teşvikler-Az gelişmiş bölgeler için sanayileşme programları-Envanter çalışmaları- İl planlaması-
IV. Plan(1977-1982)	-Bölgesel sorunlara yönelik kaynakların mobilizasyonu	Sektörler ve bölgeler arasındaki bağların güçlendirilmesi	Az gelişmiş illerin kalkınması-Sektörel ve bölgesel karşılıklı bağımlılık- Mekânsal organizasyonu-	Yatırımlar için faiz indirimleri- Çeşitli finansal yardımlar- Paket projeler-II ve bölge düzeyinde yatırımlar-Çukurova Kentsel Kalkınma Projesi-GAP (DPT- JICA)
V. Plan(1985-1989)	- Az gelişmiş ve sektörel olarak potansiyele sahip bölgelerde kaynak kullanımını rasyonelleştirerek kalkınmanın hızlandırılması	Projelerin bölgesel etkisini de içeren doğrudan bölgesel planlama (16 fonksiyonel bölge önerisi)	Sosyal eşitliği dikkate alan dengeli bölgesel kalkınma-	Potansiyel kaynakların belirlenmesi için bölgesel gelişme programlarının hazırlanması- Bu programlar doğrultusunda ilgili yatırımların seçilmesi-
VI. Plan(1990-1994)	-Uygulama için sosyal, idari ve finansal boyutların bütün olarak ele alınması- Uluslararası standartlara uygun istatistiksel sistemin uyarlanması(özellikle AB bağlamında)	- Bölge ve bölge altı düzeyde planlama	Bölgelerde dengeli kalkınma - İlçelerin köylerden kente göçün engellenmesi için desteklenmesi-	Kalkınmada öncelikli yörelere yönelik finansal kaynakların artırılması- Kalkınmada öncelikli illere yönelik teşvikler ve bu amaca yönelik özel bir fon oluşturulması- Sanayi bölgeleriVII.
VII. Plan (1996-2000)	-Sektörel ve mekânsal çalışmaların bütünleştirilmesi-İllerin sektörel uzmanlaşması-Şehir planlaması-Bölgesel farklılıkların giderilmesi-Rekabet gücünün artırılması	Bölge ve bölge altı projeler-Bölgesel yeteneklerin mobilizasyonu- Sürdürülebilir kalkınma	Göç ve demografik değişimin rasyonelasyonu - Metropol bölgelerin sorunlarının ayrı bir kategoride ele alınması- Konut sorunu için politika geliştirme çalışmaları- Bölgesel farklar-	Kalkınmada öncelikli yörelere politikasına devam edilmesi- Doğu ve Güneydoğu Anadolu için acil destek programı- GAP- Yasal düzenlemeler- Konut projeleri- Kalkınmada öncelikli illerdeki KOBİ'lerin desteklenmesi- ZBK, DOKAP, DAPVIII.
VIII. Plan(2001-2005)	-Katılımcı planlama-Sürdürülebilirlik-Kaynak kullanımının etkinleştirilmesi-AB bölgesel politikalarına uyum	Stratejik bölgesel planlama-Kümelenme-İl Gelişme planları	Rekabet edebilirliğin genişletilmesi- Yerel girişimcilik ve yerel kaynakların mobilizasyonu- Bölgesel farklar	KOBİ destekleri- AB fonları- İlk kapsamlı bölgesel planlar- Beşeri sermaye- Yeşilirmak Havzası Geliştirme Projesi Bölgesel operasyonel programlarIX.
IX. Plan2007-2013)	-Katılımcılık-Yerellik-Yerindenlik-Kaynak kullanımının verimli ve etkin hale getirilmesi-AB politikalarına uyum Aşağıdan yukarı paylaşım-	Bölge planları-Kümelenme-Bölgesel İnovasyon-Bölgelerin içsel dinamiklerini dikkate alan yerel dinamikleri harekete geçirecek nitelikte bütüncül kalkınma politikası-AR-GE, teknolojik gelişme, inovasyon işbirliği ve bölgesel dinamikleri hayata geçirmeye odaklı bölgesel politikalar-Kurumsal kapasite artırımı-	Rekabet edilebilirliğin artırılması- Girişimcilik- Yerel ve bölgesel kaynakların harekete geçirilmesi- Önceliklendirilmiş sektörler-	KOBİ destekleri-Kalkınma ajansları Kamu kurumsal kapasite artırımı ve beşeri sermaye- Risk sermayesi çekirdek sermaye kuluçka merkezleri, İŞGEM'ler Girişim sermayesi mikro kredi uygulamaları ve farklılaştırılmış girdi maliyetlendirilmesi

Kaynak: DPT. Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyon Raporu 2007-2013.

Tablo 1.5’te IX. BYKP’na kadar olan bölgesel kalkınma yaklaşımlarına yer verilmiştir.

Yukarıda sözünü ettiğimiz planlar dışında mevcut olan bölgesel farkları minimuma indirmek adına bazı projelerinde hayata geçirilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu projeler (Dinler 2016: 217-236): Antalya Bölgesi Projesi, Çukurova Bölgesi Projesi, Zonguldak Bölgesi Projesi, Marmara Bölgesi Projesi, Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi, Keban Projesi, Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (DOKAP) Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi (YHGP), Doğu Anadolu Projesi Ana Planı (DAP), Marmara Bölge Planı ve Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) tır.

1.3.6. Türkiye’de Bölgesel Kalkınmaya Avrupa Birliği Destekleri

Türkiye 1963 senesinde AB’ye tam üyelik için başvurmasına rağmen tam üyelik hala gerçekleşmemiştir.1999 yılında Helsinki Zirvesi aracılığı ile adaylık statüsü kazanmış olan Türkiye katılım öncesi yardım isimli mali yardımlardan faydalanmaktadır. Türkiye ile AB arasındaki bölgesel farklılıkları gidermek ve uyum süreci için IPA adlı mali yardım programı imzalanmıştır. IPA kapsamında DAKP, Türkiye Bulgaristan Sınır Ötesi İşbirliği Programı, Türkiye Yunanistan Sınır Ötesi İşbirliği Programı, Karadeniz Havzası’nda Sınır Ötesi İşbirliği Programı, TR82 TR83 TRA1 Düzey2 Bölgesel Kalkınma Programı ve TRA2 TR72 TR52 TRB1 Düzey2 Bölgesel Kalkınma Programının faaliyete geçirilmesi kararlaştırılmıştır (Dinler 2016: 236-244). Türkiye’nin bu programlar için aldığı fonların bütçe dağılımı Tablo 1.6’ da gösterilmektedir:

Tablo 1.6. AB Destekli Bölgesel Kalkınma Programları Bütçe Dağılımı

Program	Bütçe (Milyon Avro)		TOPLAM (MİLYON AVRO)
	AB DESTEĞİ	TÜRKİYE KATKISI	
DAKP (TRB2)*	45	-	45
GAP*	47	-	47
TR82, TR83, TRA1	40	12,33	52,33
TR72, TR52,TRA2,TR	70	20,67	90,67
DOKAP(TR90)**	18	6	24
Sınır Ötesi İşbirliği**	15	4,5	19,5
TOPLAM	235	43,5	278,5

*DAKP VE GAP MEDA kapsamında planlanan programlar olup, ulusal katkı içermemektedir.
**2005 yılı programlamasında yer almakta olup tablonun hazırlandığı tarihte çalışmalar devam etmektedir.
**Türkiye-Bulgaristan sınır ötesi işbirliği programını içermektedir.

Kaynak: Akkahve 2006

Tablo 1.6’da Türkiye’nin yürüttüğü bölgesel kalkınma projelerinin sürdürülmesi amacı ile uluslararası ve Türkiye tarafından sağlanan fonlar görülmektedir.

1.4.Bölgesel Kalkınma Ajansları

1.4.1.Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Tanımı

Bölgesel Kalkınma Ajansı; Hükümetlerden bağımsız olarak, idari yapı içerisinde sınırları belirli herhangi bir bölgenin müteşebbislik becerisini yükseltmek ve bu sayede iktisadi kalkınma için destek sağlamak amacı ile kurulan, Kamu ve özel sektör kuruluşları tarafından desteklenen kuruluşlardır (DPT 2000: 174).

Diğer bir tanımla Kalkınma Ajansları: Hükümetlere bağlı olmayan bir idari yapılanmada sınırları belli olan bir bölgenin sosyal ve ekonomik şartlarını daha iyi bir konuma getirmek amacı güden ve finansmanını Kamu kuruluşlarının sağladığı kurumlardır (Kumral 1993:62).

Kısaca Bölgesel Kalkınma Ajansları, bölgelerin kalkınmasını ve bu bölgelerdeki girişimcilik faaliyetlerini desteklemek amacı ile bölgesel Kamu veya özel merci kuruluşlarından finansman alan özerk yapılardır.

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının önemli bileşenleri arasında; toplumun birbirinden farklı kesimlerini aynı amaç için işbirliğine teşvik etmesi, bu kesimleri ortak amaç etrafında bütünleştirerek sinerji ortaya çıkarması, bölgenin problemleri için işbirliği yapılan çözümler ortaya çıkarılmasına ve işbirliğinin güçlendirilmesine teşvik etmesinden bahsedilebilir (Tamer 2008: 19).

Bölgesel Kalkınma Ajansları bölgesel politikaların daha verimli uygulanması, bürokrasinin bu politikalardan uzak tutulması ve alınacak desteklerin bölgeye direkt ve efektif olarak aktarılmasına yardımcı olmaktadır. BKA’lar bu bakış açısı ile incelendiğinde, yukarıdan aşağıya örgütlenme modelini değil aşağıdan yukarıya örgütlenme modelini benimsemiştir (Tamer 2008: 19-20).

Tablo 1.7. Geleneksel Tavandan Tabana Yaklaşımına Karşı Yeni
Tabandan Tavana Yaklaşım

Özellikler	Ulusal Bakış (Yukarıdan Aşağıya Bölgesel Kalkınma Anlayışı)	Bölgeci Bakış (Aşağıdan Yukarıya Bölgesel Kalkınma Anlayışı)
Örgütlenme	Ulusal Merkezi Yönetim Bürokratik Genel Yaklaşımlar Egemen	Bölgesel/Yerel Yarı- Özerk Yapın Esnek İhtisaslaşmış Yaklaşım Egemen
Amaç	Bölgeler Arası Eşitlik, Yatırım Ve İstihdamı Artırmak	Bölgeler Arası Rekabet, Girişimciliği Geliştirerek Rekabet Gücünü Yükseltmek
Yöntem	Sorunlara Tepki Veren	Sorunları Öngörerek Önlem Alan
Aktörler		Yerel Yönetimler, Sivil Toplum Kuruluşları, Özel Sektör Temsilcileri
Politika Araçları	Bürokratik Düzenlemeler, Teşvikler, Devlet Yatırımları	Danışmanlık Hizmetleri, Bölgesel Kalkınma Programı, Bölgesel Kalkınma Ajansları
Analiz Aracı	Göstergeler	Bölgesel SWOT Analizi

Kaynak: Halkier, Danson, Dambong (1998).

Tablo 1.7’de aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya örgütlenme modeli gösterilmektedir.

BKA’ların kuruluş yerlerine karar veren belirleyici bir unsur bulunmamakla beraber, amaçlarını yerine getirebilmeleri yönünden bazı özellikler bulunması gerekmektedir. Bu özellikler (EURADA 1999: 9):

- 1- Kâfi derecede nüfus,
- 2- Müteşebbislik ve girişim altyapısı,
- 3- Becerikli işgücü,
- 4- Bölgesel kalkınma konusunda izlenecek yollarda fikir bütünlüğü,
- 5- Gelişmeye açık faaliyet alanlarının belirli bir bölgede mevcudiyeti şeklinde sıralanabilir.

1.4.2.Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Amaçları

BKA’ların en önemli amacı belirli bir bölgenin ekonomik kalkınmasına yardımcı olmaktır. Ayrıca hizmetler sağlayarak bölgedeki ekonomiyi harekete

geçirmek, bölgedeki müteşebbis sayısını yükseltmek, bölgede yaşayan insanların kalkınmayı desteklemesini ve kalkınmanın pozitif sonuçlarından istifade etmesini sağlamaktır. Bahsedilen amaçlar dışında diğer amaçlar şunlardır (Ildırar 2004: 124):

- 1- İş olanaklarını arttırmak,
- 2- Bölgedeki rekabet edilebilirliği arttırmak,
- 3- Çalışanların işgücü verimlilik düzeyini yükseltmek,
- 4- Sürdürülebilir iktisadi kalkınmaya destek olmak,
- 5- Bölgeye yatırım akışını sağlamak.

Bunların yanı sıra sıralanabilecek diğer amaçlar şunlardır:

- 1- Bölgenin bölgeler arası tanınırlık imajını yükseltmek,
- 2- Araştırmalar ve incelemeler yaparak bölgelerin ihtiyaçları konusunda projeler geliştirmek ve projeleri finanse etmek,
- 3- Bölgenin sahip olduğu kaynaklar konusundaki gücünü ortaya çıkarmak ve takibini sağlamak,
- 4- Bölgedeki kalkınma sorunlarının bulunması, bulgulara göre çözüm yolları aranması ve çözüm yollarının merkeze yönlendirilmesi,
- 5- Bölgedeki girişimciler ile işbirliği yapılırken girişimciler ile kurumlar arasında işbirliğine yardımcı olunması şeklinde sayılabilir (Meriç, 2018: 57).

BKA'ların bu hedefler için üstlendikleri özellikli fonksiyonlar şunlardır (Ildırar 2004 124-141; Kayasü vd., 2003: 9):

- 1- Amaçlar doğrultusunda bölgesel stratejiler belirlenmesi,
- 2- Bölgesel kalkınmaya destek olmak amacı ile verilen yardımların yönetilmesi,
- 3- Bölgedeki arazilerin kullanım planlarının hazırlığı,
- 4- Amaçlar doğrultusunda faaliyet yürüten kurumlarla işbirliği sağlanması,
- 5- İşgücü altyapısının geliştirilmesi,
- 6- Bölgenin tanıtım ve reklam faaliyetlerinin yapılması,
- 7- Var olan sektörler dışında kalan kuruluşlar ile yetkili kuruluşlar arasında köprü kurulması.

1.4.3.Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Finanse Edilmesi

BKA'lar kurulduklarında belirli seviyede nakit ve bina yardımı alırlar. Ayrıca BKA'lara; Devlet, AB ve Dünya Bankası tarafından yardım verilmektedir. Bazı ülkelerde vergi gelirlerinden pay elde eden ajanslar, kendilerine sağladıkları gayrimenkul gelirleri gibi girdilerde elde etmektedir. BKA'ların diğer gelirleri (Kayasü vd. 2003: 13):

- 1- Hükümet ya da kuruluşlardan alınan fonlar,
- 2- Hükümet veya kuruluşlardan alınan bina,
- 3- İletişim,
- 4- Personel v.b. yardımlar,
- 5- Verilen hizmetler dolayısı ile sağlanan girdiler,
- 6- Kobilere anaparalarına katılım sağlanması,
- 7- Kobilere verilen yardım hizmetlerinin karşılığında elde edilen nakit akışı,
- 8- Gayrimenkul alanında elde edilen gelirler,
- 9- Bölgedeki kuruluşlara sağlanan danışmanlık hizmeti ücretleri,
- 10- Verilen eğitimlerden sağlanan gelirler,
- 11- Kongre ve Seminerlerden elde edilen gelirler,
- 12- Yabancı kuruluşlara verilen hizmet karşılığı elde edilen gelirler,
- 13- Uluslararası fonlar ve yardımlar olarak sıralanabilir.

1.4.4.Dünyada ki Bölgesel Kalkınma Ajansları

1929 yılında yaşanan ekonomik buhranın ardından BKA'lar kurulmaya başlamıştır. Günümüzde ABD, Avrupa ve dünyanın diğer ülkelerinde bölgesel kalkınmaya destek olmak amacı ile ajanslar kurulmuştur.

1929'daki ekonomik krizden etkilenen ABD Tennessee bölgesini tekrar kalkındırmak için 1933 senesinde BKA'lar arasında ilk örnek olan Tennessee Valley Authority (TVA) Kalkınma Ajansını kurmuştur. Sekiz Eyaletin oluşturduğu bu bölgede faaliyete başlayan bu ajans, su probleminin çözülmesi amacı ile baraj projelerini tasarlamış ve tarımsal faaliyetleri yapılabilir hale getirmiştir. Ayrıca baraj projeleri sayesinde elektrik enerjisi üretilmiş ve bölge ABD'nin tarımsal cazibe merkezi haline gelmiştir (www.tva.com, 23.04.2019).

Günümüzde hemen hemen bütün ülkeler kendi BKA'larını faaliyete geçirmeye başlamıştır. Ayrıca uluslararası şirketler ve kuruluşlar uluslararası kalkınma ajanslarının gelişiminde rol oynamışlardır. Bu ajanslara Asya Kalkınma Bankası, Dünya Bankası, Avustralya Uluslararası Tarımsal Araştırma Merkezi ve İsviçre İletişim Merkezi örnek teşkil etmektedir(Arslan 2010: 38).

1.4.5.Avrupa Birliği Bünyesindeki Bölgesel Kalkınma Ajansları

Avrupa'da ilk olarak İtalya ve İngiltere'de görülen BKA'lar bölgesel gelişmişlik eşitsizliği nedeni ile kurulmuştur. 1950'li yıllarda İkinci Dünya Savaşı'nın sebep olduğu problemleri yok etmek ve iktisadi kalkınmayı tekrar canlandırmak gayesi ile Fransa, İrlanda, Avusturya ve Belçika'da, ardından 1960'larda İtalya, İskoçya, Hollanda, Galler, İngiltere ve Almanya'da, son olarak ise 1980'lerde İspanya, Finlandiya, Danimarka ve Yunanistan'da kurulmuştur.

Günümüzde Avrupa Birliği içerisinde üç önemli BKA'lara rastlamaktayız.

Bunlar:

1.4.5.1.Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği (The European Association Of Development Agencies “EURADA”)

EURADA Avrupa Komisyonu tarafından kar amacı gütmeyen bir yapı olarak faaliyete geçmiştir. Temel amaçları arasında bilgi transferini ve işbirliğini AB üye ülkeleri arasında sağlayarak iktisadi kalkınmayı sağlamaktadır. EURADA bünyesinde 150'yi aşkın BKA barındırmaktadır. Bunların arasında ülkemizden de 11 adet BKA vardır. Ayrıca EURADA uzak doğudaki, Avustralya ve Yeni Zelanda'daki kalkınma ajanslarıyla da işbirliği içerisinde (www.eurada.org, 24.04.20019).

1.4.5.2.Avrupa Birliği Kalkınma Ajansı (European Union Development Agency “EUNIDA”)

AB'ye üye ülkeler tarafından bölgesel kalkınma faaliyetleri amacı ile 2006 yılında kurulmuştur.

1.4.5.3.Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi (European Committee of The Regions)

Avrupa Birliği Antlaşması ile kurulan CoR, 28 AB ülkesini bünyesinde barındırmaktadır. CoR yerel ve bölgesel mercileri temsil etmektedir. Merkezi Brüksel, Belçika'dadır. Komite çalışmaları ise Lüksemburg'da yürütülmektedir. 1999 yılında Amsterdam anlaşması ile bağımsız bir yapıya kavuşmuştur. Bünyesinde 6 farklı komisyon barındırmaktadır (www.europa.eu/european-union/about-eu/institutions- bodies/european-committee-regions_en, 24.04.2019).

1.4.6.Türkiye'de Bölge Kavramı Ve Türkiye'de ki Bölgesel Kalkınma Ajansları

Dünya lkelerinin aynı görüşler üzerinde tanımladığı bölge kavramı, Türkiye'de farklı tanımlanmıştır (Brasche 2001: 65). Türkiye'de iklimsel ve coğrafi özellikler göz önüne alınarak bölgeler 7 bölgeye ayrılmıştır (şen 2004: 29). Bu yönü ile AB'deki mevcut bölge tanımı ile Türkiye'deki bölge tanımı farklılıklar göstermektedir.

Türkiye'de bölgesel planlama konusunda bölgeler homojen ve polarize olarak 2 bölgede incelenmektedir:

1.4.6.1.Türkiye'de Homojen Bölge Kavramı (1963-1970)

Gelişmişlik bakımından aynı düzeyde olan birbirine komşu kentler, gelişmişlik seviyesi bakımından homojen bir bölge oluştururlar. Homojen bölge, homojen alanlardan oluşmaktadır. Aynı ekonomik özelliklere sahip noktalardan oluşan bütüne homojen alan denilmektedir (Dinler 2016: 89-91).

Homojen bölge ayrımı Türkiye'de DPT tarafından birinci BYKP'de ilk kez yapılmıştır. Bu ayırım da Türkiye 8 ana bölge başta olmak üzere, bahsedilen ana bölgelerin 4 tanesi de kendi içerisinde 15 alt bölgeye ayrılmıştır. Ayrılan alt bölgelerde sayıldığında 19 bölge elde edilmektedir. Yapılan ayırım incelendiğinde Doğu Anadolu Bölgesi'nde konumlanmış olan 19 kent (Elazığ, Tunceli, Malatya, Bingöl, Siirt, Diyarbakır, Bitlis, Mardin, Erzincan, Urfa, Erzurum, Kars, Gaziantep, Kahramanmaraş, Muş, Adıyaman, Hakkari, Ağrı ve Van) Türkiye'deki göreceli bakımdan en geri kalmış kentleri temsil etmektedir. Homojen bölge tanımlanırken statik olarak tanımlanır. Bölgeler arasındaki

ilişkilerin yoğunluk seviyesi incelenerek, dinamik olarak bölge tanımlamasının yapılması daha faydalıdır. Bu tanımın yapılması polarize bölge kavramını işaret etmektedir (Dinler 2016: 91-93).

1.4.6.2.Türkiye’de Polarize Bölge Kavramı (1982)

Bir ülkede küçük yerleşim birimleri kendilerinden daha büyük olan yerleşim merkezlerinin cazibesinden (etki) etkilenirler. Bu ülkede mevcut büyük yerleşim merkezleri de kendilerinden daha büyük olan metropol şehirlerin cazibesinden etkilenirler. Herhangi bir yerleşme merkezi kendisinden daha ufak olan yerleşme merkezlerini etkiliyor ise bu yerleşim merkezi bir cazibe merkezi olarak tanımlanabilir. Bu cazibe merkezinin etkilediği alan polarize bölgeyi ifade etmektedir.

Türkiye’de polarize bölge çalışmaları yapılmış ve bu çalışmalar 1982 senesinde yayınlanmıştır. Çalışmalar sonucunda Türkiye’de yer alan 35.446 yerleşim merkezi gruba ayrılmıştır. Birinci kademe merkezlerini, sayısı 35.117 olan köy yerleşme merkezleri oluşturmaktadır. Türkiye’de polarize bölgeler incelenirken en üst kademede İstanbul yer almaktadır. Altıncı kademeye baktığımızda ise Ankara, Adana, İzmir ve Gaziantep görülmektedir. Beşinci kademe merkezleri Diyarbakır, Erzurum, Elazığ, Bursa, Malatya, Eskişehir, Konya, Kayseri, Sivas, Samsun ve Trabzon illeri dâhil edilmek üzere 16 adet olarak sayılabilir (Dinler 2016:96-97).

Tablo 1.8.Ülkemizde Yerleşme Merkezleri Kademeleşmesi Çalışmasına Göre Saptanan Polarize Bölgeler

Bölge No'su	Bölge Merkezi	Merkezin Etkilediği İller
Bölge I	İstanbul	Bolu,Çanakkale,Edirne,Kırklareli,Kocaeli,Sakarya,Tekirdağ,Zonguldak,Kastamonu
Bölge II	Bursa	
Bölge III	Eskişehir	Bilecik, Kütahya
Bölge IV	İzmir	Afyon,Antalya,Aydın,Burdur,Denizli,Isparta,Manisa,Muğla,Uşak,Balıkesir
Bölge V	Ankara	Çankırı, Çorum, Kırşehir
Bölge VI	Konya	Niğde
Bölge VII	Adana	Hatay ,İçel
Bölge VIII	Samsun	Amasya, Ordu, Giresun, Sinop, Tokat
Bölge IX	Kayseri	Nevşehir, Yozgat
Bölge X	Sivas	
Bölge XI	Malatya	
Bölge XII	Gaziantep	Adıyaman, Urfa, Kahramanmaraş
Bölge XIII	Trabzon	Artvin, Rize, Gümüşhane
Bölge XIV	Erzurum	Erzincan, Ağrı, Kars, Muş
Bölge XV	Elazığ	Bingöl, Tunceli
Bölge XVI	Diyarbakır	Bitlis, Hakkari, Mardin, Siirt, Van

Kaynak: Dinler 2016

Tablo 1.8'de Türkiye'de belirlenen kademeleşme çalışmalarına göre polarize bölgeler görülmektedir.

1.4.6.3. Türkiye'deki Kalkınma Ajansları ve Bölgesel Kalkınmada Etkinlikleri

Türkiye'de BKA'ların temelini bölgesel kalkınma projesi olarak tasarlanan GAP, DOKAP, DAP, YHGP ve ZBK projeleri oluşturmaktadır. Ülkemizde yapılan bölgesel planlama çalışmalarının ilki olan Doğu Marmara Planlama Projesi 1950 senesinde yapılmıştır. Ülkemizde 2006 yılında kurulması kararlaştırılan kalkınma ajanslarından önce kurulan kalkınma ajansları da vardır. Bunlar; GAP projesi kapsamında çalışmalarını sürdürmüş olan GİDEM, 1992

senesinde kurulan EGEV, 2000 senesinde kurulan BAGEV ve son olarakta 2002 senesinde kurulan Mersin Kalkınma Ajansı'dır (Arslan 2010: 110-113).

Ülkemizde kurulan BKA'ların amaç ve sahip olduğu yetkiler, kalkınma ajanslarının kuruluşu, koordinasyonu ve görevleri hakkında kanunun 5. maddesi kapsamında şu şekilde sıralanmıştır (Dinler 2016: 385-386):

- 1- Yerel yönetimler içerisinde gerçekleştirilen planlama çalışmaları için yardım sağlanması,
- 2- Bölgede gerçekleştirilecek plan ve programların gerçekleştirilmesini sağlayacak faaliyetlere yardımcı olunması ve sonuçların DPT'ye yönlendirilmesi,
- 3- Bölgenin yerel ve kırsal kalkınma becerisinin daha ileriye taşınmasının sağlanması,
- 4- Bölgede STK'lar, özel sektör ve kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirilecek plan ve projelerin takip edilmesi,
- 5- BKA'ya sağlanan fonların prosedüre uygun olarak kullanımının sağlanması,
- 6- Bölgesel işbirliği kapsamında STK'lar, özel sektör ve kamu kuruluşları arasında köprü olunması,
- 7- Bölgenin kaynak ve olanaklarını kullanma konusundaki potansiyelinin belirlenmesi, bölgedeki rekabet edebilme gücünü yükseltmek için analizler yapılması ve yapılan analizlerin desteklenmesinin sağlanması,
- 8- Bölgedeki istihdam ve yatırım potansiyelinin ülke düzeyinde ve uluslararası alanda reklam ve tanıtımının yapılması veya yaptırılması,
- 9- Bölgeye yatırım yapacak olan müteşebbislerin izin ve ruhsat işlemlerinin, idari iş ve işlemlerinin kanunda belirtilen süreler içerisinde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin kontrol ve takibinin yapılması.
- 10- Kobilerin yatırımlarında verimli olabilmesi için gerekli olan konularda diğer kuruluşlarla işbirliği içerisinde eğitim faaliyetlerinin sağlanması,

- 11- Türkiye'nin içerisinde bulunduğu uluslararası düzeyde planlanan projelerin bölgede tanıtımının yapılması,
- 12- Kurulan BKA'nın kapsamı ve projeleri hakkında bilgi verecek bir internet sitesinin hayata geçirilmesi olarak sıralanabilir.

1.4.6.4. Türkiye'de Kalkınma Ajanslarının Faaliyete Geçmesi

Türkiye'de 2006 senesinde yürürlüğe giren kanun ile Türkiye'deki mevcut 26 adet Düzey 2 bölgesinin her birinde BKA'lar kurulması kararlaştırılmıştır. Ancak daha sonra BKA'ların belirlenen bölgelerde pilot uygulama olarak hayata geçirilmesi ve sonuçlara göre BKA'ların sayısının artırılması kararlaştırılmıştır. Türkiye'de BKA'lar 2006 ile 2009 seneleri arasında üç adımda kurulmuşlardır. Bunlar (Dinler 2016: 388):

- 1- 2006 yılında kurulan BKA'lar: 2006 senesinde Adana ve Mersin kentlerini içerisine alan Çukurova Kalkınma Ajansı ve yine aynı tarihte İzmir bölgesinde İzmir Kalkınma Ajansı kurulmuştur. Her iki ajansta 2007 senesinde çalışmalarına başlamıştır.
- 2- 2008 yılında kurulan BKA'lar: 2008 yılında alınan Bakanlar Kurulu kararı ile 8 kalkınma ajansı daha 23 ile hizmet etmek üzere kurulmuştur.
- 3- 2009 yılında kurulan BKA'lar: 2009 senesinde alınan Bakanlar Kurulu kararı ile 16 kalkınma ajansı daha 54 ile hizmet etmek amacı ile kurulmuştur. Tablo 5.3'te Türkiye'de kurulan BKA'lar görülmektedir:

Tablo 1.9. Kalkınma Ajansları Kuruluş Yılları Ve Kapsadıkları İller

Kuruluş Yılı	Bölge	Kısa Adı	Kalkınma Ajansı	Ajans Merkezi(ve kapsadığı diğer iller)
2006	TR31	İZKA	İzmir KA	İzmir
	TR62	ÇKA	Çukurova KA	Adana, Mersin
2008	TR52	MEVKA	Mevlana KA	Konya, Karaman
	TR83	OKA	Orta Karadeniz KA	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
	TRB2	DAKA	Doğu Anadolu KA	Van, Muş, Bitlis, Hakkari
	TRC1	İKA	İpekyolu KA	Gaziantep, Adıyaman, Kilis
	TRC3	DİKA	Dicle KA	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt
	TR10	İSTKA	İstanbul KA	İstanbul
	TRC2	KARACADAĞ	Karacadağ KA	Diyarbakır, Şanlıurfa
	TRA1	KUDAKA	K.Doğu Anadolu KA	Erzurum, Erzincan, Bayburt
2009	TR21	TRAKYAKA	Trakya KA	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli
	TR22	GMKA	Güney Mar. KA	Balıkesir, Çanakkale
	TR32	GEKA	Güney Ege KA	Denizli, Aydın, Muğla
	TR33	ZEKA	Zafer KA	Kütahya, Manisa, Afyon, Uşak
	TR41	BEBKA	Bursa Eskişehir Bilecik KA	Bursa, Eskişehir, Bilecik
	TR42	MARKA	Doğu Marmara KA	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova
	TR51	ANKARAKA	Ankara KA	Ankara
	TR61	BAKA	Batı Akdeniz KA	Antalya, Isparta, Burdur
	TR63	DOĞAKA	Doğu Akdeniz KA	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
	TR71	AHİKA	Ahiler KA	Nevşehir, Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Kırşehir
	TR72	ORAN	Orta Anadolu KA	Kayseri, Sivas, Yozgat
	TR81	BAKKA	Batı Karadeniz KA	Zonguldak, Karabük, Bartın
	TR82	KUZKA	Kuzey Anadolu KA	Kastamonu, Çankırı, Sinop
	TR90	DOKA	Doğu Karadeniz KA	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
	TRA2	SERKA	Serhat KA	Kars, Ağrı, Iğdır, Ardahan
TRB1	FKA	Fırat KA	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	

Kaynak: Dinler 2016

Tablo 1.9’da kurulan BKA’ların kuruluş yılları, bölge merkezleri, merkezlerin kapsadığı kentler, BKA’ların kısa isimleri ve bölge kodları gösterilmiştir.

1.5.Türkiye’deki Önemli Kalkınma Ajansları

1.5.1.İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA TR31 İZMİR):

25 Ocak 2006 tarihinde 5449 no’lu “Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun” kabul edilmiş ve 8 Şubat 2006 tarihinde 26074 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. 6 Temmuz 2006 tarihinde 2006/10550 no’lu Kararname’nin 26220 no’lu Resmi Gazete’de yayınlanması ile İzmir ilini merkez alarak TR31 Düzey 2 bölgesinde İzmir Kalkınma Ajansı kurulmuştur.

İzmir Kalkınma Ajansı’nın vizyonu, sürdürülebilir yerel kalkınmada öncü ve etkin ve uluslararası tanınırlığa sahip bir ajans olmaktır. Ajansın misyonu ise İzmir’in sürdürülebilir kalkınması için bütüncül bir yaklaşım açısı ile yerel potansiyeli harekete geçirecek katılımcı araçlar geliştirmek ve uygulamaktır. İZKA’nın temel değerleri arasında:

- 1- Katılımcılık,
- 2- Yenilikçilik,
- 3- Tarafsızlık,
- 4- Şeffaflık,
- 5- Güvenilirlik,
- 6- Çözüm odaklılık bulunmaktadır.

İzmir Kalkınma Ajansı’nın yönetim kurulu 7 kişiden oluşmaktadır. Bunlar:

- 1- İzmir Valisi,
- 2- İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı,
- 3- İzmir Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanı,
- 4- Ege Bölgesi Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı,
- 5- İzmir Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği Yönetim Kurulu Başkanı,
- 6- İzmir Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı,
- 7- Deniz Ticaret Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı

(www.izka.org.tr/tr/30305/Hakkimizda, 24.04.2019)

1.5.2.Çukurova Kalkınma Ajansı (ÇKA TR62 Adana-Mersin)

Çukurova Kalkınma Ajansı Adana ve Mersin illerini kapsayan TR62 Düzey 2 bölgesinde 5449 sayılı “Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun” kapsamında kurulmuştur. Doğu Akdeniz’i kapsayan bölgede kalkınma konusunda yüksek seviyelere ulaşmak, limanları ile Türkiye’nin uluslararası denizlere ulaşması gayesi ile yola çıkan Çukurova Kalkınma Ajansı’nın amaçları şöyle sıralanabilir:

- 1- Bölgedeki insan kaynakları seviyesinin geliştirilmesi,
- 2- Bölgenin aldığı pozitif göç akımının yönetiminin doğru bir şekilde sağlanması,
- 3- Bölgedeki üretim verimliliğinin, işgücünün ve işe alma kapasitesinin yükseltilmesi,
- 4- Bölgedeki sosyo-ekonomik potansiyelin açığa çıkarılması,
- 5- Bölgenin Türkiye’de ve dünyada reklam ve tanıtımının yapılması

ÇKA’nın yönetim kurulu:

- 1- Adana Valisi,
- 2- Mersin Valisi,
- 3- Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı,
- 4- Adana Büyükşehir Belediye Başkanı,
- 5- Mersin TSO Yönetim Kurulu Başkanı,
- 6- Adana Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanından oluşmaktadır
(www.cka.org.tr/main.aspx/, 24.04.2019).

1.5.3.İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA TR10 İstanbul)

İstanbul Kalkınma Ajansı özel sektör, kamu kuruluşları ve STK’lar arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların verimli değerlendirilmesini sağlamak, bölgedeki potansiyeli canlandırmak, ulusal kalkınma planında ve projelerde belirtilen politikalar ışığında bölgesel gelişmeyi sürdürmek ve hızlandırmak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik eşitsizliklerini minimuma indirmek gayesi ile 5449 sayılı Kanun’un 10.11.2018 tarih ve 2008/14306 sayılı Kararı ile kurulmuştur. İSTKA faaliyetlerine 2009 senesinde başlamıştır. Ajansın vizyonu, metropol bir kent olan İstanbul için çaba sarf eden, odağında bireyi

tutan, etkili ve yol gösteren bir çözüm merkezi haline gelmektir. Ajansın misyonu ise işbirliği ağlarının merkezinde konumlanarak eldeki potansiyel kaynakları İstanbul için ortak değere dönüştürmektir. Ajansın çalışma ilkeleri:

- 1- Katılımcılık,
- 2- Yenilikçilik,
- 3- Tarafsızlık,
- 4- Şeffaflık,
- 5- Güvenilirlik,
- 6- Çözüm Odaklılık,
- 7- Verimlilik,
- 8- Sürdürülebilirlik,
- 9- Bilimsellik,
- 10- Çevreye ve kültürel değerlere duyarlılık,
- 11- Toplumsal sorumluluk,
- 12- Etkinlik,
- 13- Erişilebilirlik,
- 14- Hesap verebilirlik,
- 15- Bütüncül yaklaşım olarak ifade edilebilir.

İSTKA'nın yönetim kurulu; İstanbul Valisi, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı, İstanbul Sanayi Odası Başkanı, İstanbul Ticaret Odası Başkanı ve kalkınma kurulu tarafından özel sektör veya STK'lardan seçilen 3 temsilciden oluşur (www.istka.org.tr/kurumsal/hakkimizda/, 24.04.2019).

1.5.4. Ankara Kalkınma Ajansı (ANKARAKA TR51 Ankara)

2009 yılında 5449 sayılı Kanun kapsamında Ankara'da kurulmuştur. Ajansın vizyonu Ankara'yı ekonomik, kültürel ve siyasal açıdan global bir Başkent'e dönüştürecek kalkınma projelerinin ortaya çıkarılması ve faaliyete geçirilmesinde baş unsur olmaktır. Ajansın misyonu ise sürdürülebilir bölgesel kalkınmayı hızlandırmak ve bölgedeki gelişmişlik eşitsizliklerini ortadan kaldırmak amacı ile bölgeye yenilikçi çözüm yolları geliştirmek, işbirliğini sağlamak, tanıtım ve reklam faaliyetlerini yürütmektir.

Ajansın çalışma ilkeleri:

- 1- Katılımcılık,

- 2- Erişilebilirlik,
- 3- Tarafsızlık,
- 4- Şeffaflık,
- 5- Bilimsellik,
- 6- Sürdürülebilirlik,
- 7- Çevresel ve toplumsal duyarlılık olarak ifade edilebilir.

Ajansın yönetim kurulu, Ankara Valisi, Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı, Ankara Ticaret Odası Başkanı, Ankara Sanayi Odası Başkanı, MÜSİAD Ankara Şubesi Yönetim kurulu Üyesi, ATİD Onursal Başkanı ve Başkent Organize Sanayi Bölgesi Yönetim Kurulu Başkanı'ndan oluşmaktadır (www.ankaraka.org.tr/tr/hakkimizda_3681.html/, 24.04.2019).

1.5.5.Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN TR72 Kayseri-Sivas-Yozgat)

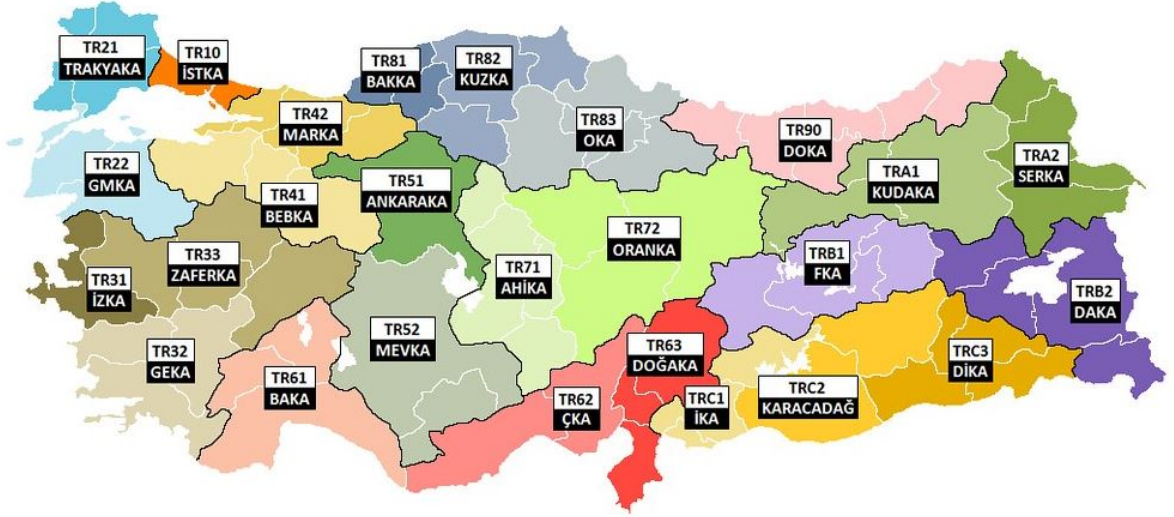
Kayseri Sivas ve Yozgat illerini kapsayan bölgede 5449 sayılı Kanun'un 3. maddesine dayanılarak 25.07.2009 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 2009/15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile ORAN kurulmuştur. Ajansın misyonu bölgenin sosyo-ekonomik kalkınmasına yardımcı olan ve bölgesel kalkınma konusunda yürütülecek projelerde işbirliği sağlayarak projeleri yönlendiren bir merkez olmaktır. Ajansın vizyonu ise bölgedeki kaynak ve potansiyellerin verimli bir şekilde değerlendirilmesinde işbirliği çerçevesinde bölge gelişimine yön vermek ve bölgesel kalkınmada öncü kurum olmaktır.

Ajansın yönetim kurulu:

- 1- Kayseri Valisi,
- 2- Sivas Valisi,
- 3- Yozgat Valisi,
- 4- Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı,
- 5- Sivas Belediye Başkanı,
- 6- Yozgat Belediye Başkanı,
- 7- Sivas İl Genel Meclisi Başkanı,
- 8- Yozgat İl Genel Meclisi Başkanı,
- 9- Kayseri Ticaret Odası Başkanı,
- 10- Sivas Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı,

11- Yozgat TSO Başkanı'ndan oluşmaktadır
(www.oran.org.tr/tr/kurumsal/hakkimizda/.24.04.2019).

Türkiye'de ki BKA'ların coğrafi bölgelere göre dağılımı Şekil 1.4'de gösterilmiştir:

Şekil 1.4. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Türkiye Haritası Üzerindeki Dağılımı

Kaynak: https://farm7.static.flickr.com/6159/6182095431_4ae23cebec_b.jpg, 24.04.2019

BKA'ların Türkiye'deki dağılımı Harita 5.1'de gösterilmiştir.

II. BÖLÜM

2.İŞ GELİŞTİRME MERKEZLERİ VE TÜRKİYE’DE Kİ FAALİYETLERİ

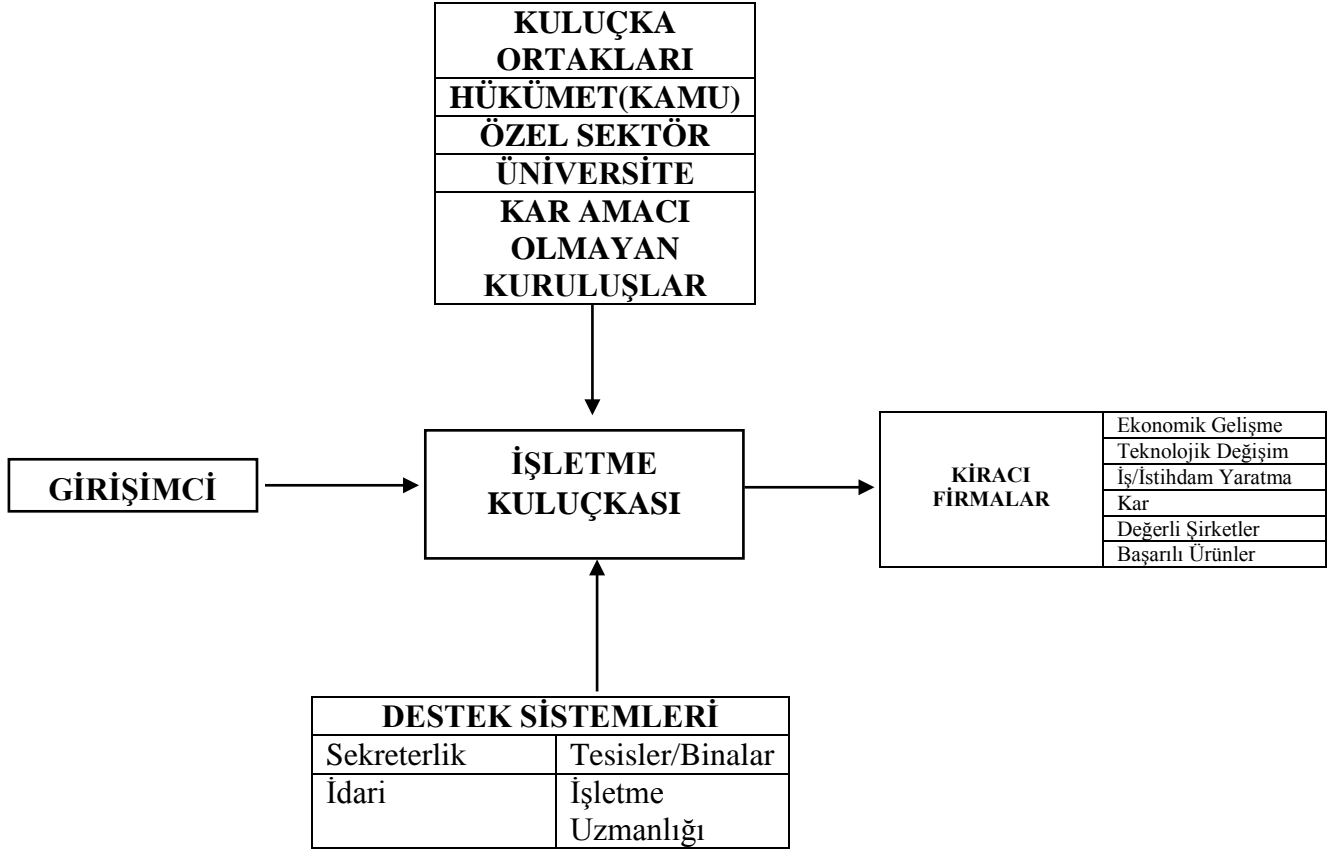
2.1.İş Geliştirme Merkezleri (İŞGEM)

2.1.1.İş Geliştirme Merkezleri Ve Kuluçka Kavramı

Kuluçka kavramı; müteşebbis yetenek potansiyelini canlandırmak, yeni kurulan firma gelişim hızını yükseltmek, bu sayede teknolojiden yarar sağlama hızını yükseltmek için, öz kaynak teknik bilgi ve teknolojiyi bir çatı altında toplamanın en etkin yolu olarak görülmektedir (Sungur 2016:36).

İşletme kuluçkaları, işletmelere sağlanacak destek hizmetleri ve kaynaklar kullanılarak küçük işletmelerin gelişmesi ve hayatta kalma sürelerinin uzatılması amacı ile düşünülmüş çok geniş boyutlu bir iş geliştirme kavramıdır (Sungur 2016:36).

Şekil 2.1’de kuluçkaların genel yapısı gösterilmiştir:

Şekil 2.1. Kuluçka Sisteminin Genel Yapısı

Kaynak: Verma 2004:18

Kuluçka kavramı, ABD sınırlarında yer alan New York kentinin Batavia bölgesinde Batavia endüstri merkezinin 1959 yılında kurulmasından günümüze kadar gündemde kalmıştır. Tam manası ile modern bakış açısıyla görebildiğimiz ilk kuluçka merkezleri ABD’nde kurulmuştur. Sonraki süreçte kuluçka kavramı gelişim göstermiş ve diğer OECD ülkelerinde de kuluçkalar görülmeye başlanmıştır. Daha sonra 1970’li yıllarda İngiltere’de mevcut tarihi binaların; esnaf ve zanaatkarlar için atölye olarak tahsis edilmesi ve geliştirilmesi, kuluçka kavramını İngiltere sınırlarına taşımıştır.1980 ve 1990 yılları arasında ise; işletme merkezleri, işletme kuluçkaları ve bilim parkları gibi kuluçka çeşitleri görülmeye başlanmıştır (Güner, Korkmaz 2011:48).

İş geliştirme merkezleri, küçük girişimcilerin iş kurma fikirlerini gerçekleştirmesini sağlayan, sağladığı destekler ile kurulan firmaların hayatta

kalma sürelerini uzatan ve büyüme hızlarını artıran bir istihdam yaratma aynı zamanda iş kurma modeli olarak açıklanabilir(Sungur, Dulupçu 2012:7)

İş geliştirme merkezlerinin kuruluş amaçları arasında; toplumun girişimcilik iklimini zenginleştirmek, kendi işini kurmak isteyenlere işletme kolaylıkları sağlanması ve destekler sunulması, iş geliştirme merkezi için gelir sağlanması, yerel ekonominin güçlendirilmesi, özelleşme politikasının desteklenmesi, teknolojinin geliştirilmesi, yerel ekonomi için istihdam yaratılması sayılabilir. İş geliştirme merkezleri, bünyelerindeki yeni kurulan firmaların büyüme hızlarının artırılması ve hayatta kalma sürelerinin uzatılmasını en temel amaçlardan biri olarak edinmiştir. Bu kapsamda iş geliştirme merkezlerinin sağladığı destekler arasında;

1. Personel tedarik ve eğitim yardımları,
2. Araştırma geliştirme çalışmaları ve yeni ürün üretilmesi konusundaki yardımlar,
3. Teknolojik destek kapsamında (internet, network) verilen yardımlar,
4. Üretilen ürünlerin pazarlanmasında sağlanan yardımlar,
5. Danışmanlık hizmetleri (mali, muhasebe, hukuki destek) yardımları,
6. İşlik ve büro hizmetleri konusundaki yardımlar,
7. Tedarik destek (hammadde, ekipman, teçhizat, malzeme) yardımları,
8. Finansal destek ve uygun kredi kullandırma gibi yardımlar,
9. Kuruluşun ilk aşamalarındaki maddi yardımlar ve iş kurma temel destekleri sayılabilir(Turan, Çiçek 2011:17,18).

İş geliştirme merkezlerinin finansman kaynakları arasında; kamu bankaları, özel banka ve finansman kuruluşları, KOSGEB, vakıflar ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar, üniversiteler, yerel yönetimler ve Dünya Bankası bulunmaktadır. Ayrıca iş geliştirme merkezlerinin sağladığı finansman kaynaklarının yanında kendi bünyelerinde ayakta kalabilmesi ve yeni iş kuluçkalarının kuruluş maliyetlerinin karşılanabilmesi için gelire ihtiyacı vardır. Örneklere bakıldığında, iş geliştirme merkezlerinin gelir kaynakları arasında; sübvansiyonlar (ulusal otoriteler, kamu kuruluşları, Avrupa Birliği, uluslararası kuruluşlar), kira gelirleri ve sağlanan diğer gelirler, yatırım gelirleri, bankalar ve

diğer özel sektör kuruluşlarından sağlanan gelirler, üniversitelerden gelen gelirler ve AR-GE kuruluşlarından gelen gelirler gösterilebilir(Turan, Çiçek 2011:23).

2.1.2.Türkiye’de İş Geliştirme Merkezleri

Türkiye’de görülen ilk iş geliştirme merkezleri işletme ve girişimcilerin sadece AR-GE giderlerini karşılamak üzere KOSGEB bünyesinde kurulan “KOSGEB Teknoloji Geliştirme Merkezleri” dir. Asıl manada ilk İŞGEM’ler 1997 yılında ortaya çıkmış ve çalışmalarına başlamıştır. Ülkemizde bu süreçte ortaya çıkan projelerden biri olan “Özelleştirme Sosyal Destek Projesi” kapsamında 1997 ve 2007 yılları arasında 12 adet İŞGEM kurulmuştur. Bu süreçte kurulan İŞGEM’ler arasında; Zonguldak, Tarsus, Ereğli, Eskişehir, Adana, Mersin, Van, Avanos, Samsun, Elazığ, Yozgat, Diyarbakır iş geliştirme merkezleri bulunmaktadır(Güner, Korkmaz 2011:51,52).

Türkiye’de İŞGEM’ler de başarı düzeyine bakıldığında 1100 kişinin istihdam edilmekte olduğu Tarsus İş Geliştirme Merkezi ön plana çıkmaktadır. Tarsus İş Geliştirme Merkezi’ni Van İŞGEM ikinci ve Elazığ İŞGEM üçüncü sırada izlemektedir. Kastamonu, Sivas, Osmaniye ve Bingöl illerinde kurulan iş geliştirme merkezleri yeni kurulan iş geliştirme merkezlerine örnek teşkil etmekte olup, AB fonları ile desteklenmektedir(Yunus Emre ŞEKER ile kişisel görüşme 15 Kasım 2018).

Yukarıda sayılan ve bu tezin içeriğindeki illerden biri olan Sivas İş Geliştirme Merkezi, 1 Aralık 2017’de faaliyetlerine başlamıştır. Belirlenen üçüncü yıl hedefine üç ayda ulaşılmış olup, doluluk oranı yüksek görülmektedir. Metal, işleme ve küçük makine sektörleri stratejik 3 sektör olarak seçilmiştir. Sivas iş geliştirme merkezinde 20 adet firma faaliyetlerine devam ederken, Sorgun iş geliştirme merkezinde 11 firma faaliyet göstermektedir. Sorgun iş geliştirme merkezinde mobilya sektöründe çalışan firma sayısı ağır basmaktadır. Sivas iş geliştirme merkezinde; inşaat, muhasebe, teknik yardım ve tedarikler için 7 milyon avro bütçe sağlanmış olup, 4.3 milyon avro inşaat giderleri için harcanmıştır. Sivas İş Geliştirme Merkezi’nin temel amaçları arasında doğrudan ihracatın yükselmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca değer zinciri analizi yapılmış olup, Sivas’ta üretilmeyen dış mal alımı engellenmeye çalışılmaktadır. Diğer amaçlar arasında Sivas ilinde yıldız firmalar oluşturmak ve ildeki istihdam oranında

dinamo etkisi yaratmak hedeflenmektedir (Yunus Emre ŞEKER ile kişisel görüşme 15 Kasım 2018).

III. BÖLÜM

3.İŞGEM'LERİN BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİLERİ ÜZERİNE SİVAS VE SORGUN'DA BİR UYGULAMA

3.1. Amaç, Önem, Kapsam

3.1.1.Araştırmanın Amacı

Bu araştırma Sivas ve Sorgun illerinde faaliyette olan İş Geliştirme Merkezleri'nin bölge ekonomisine katkılarını ölçmek; İŞGEM bünyesindeki firmaların İŞGEM'den aldığı destekler ve firmaların İŞGEM'den beklentilerini belirlemek, ayrıca firmaların kuruluş sürecinde yaşadığı problemleri saptamak amacı ile yapılmıştır.

3.1.2.Araştırmanın Önemi

Araştırma bulgularından, tez çalışmasında analiz edilen TR72 bölgesindeki Sivas ve Sorgun İş Geliştirme Merkezleri'nin yararlanması beklenmektedir. Aynı zamanda, İŞGEM bünyesindeki firmaların bahsi geçen bölgelerde faaliyette olan İŞGEM'lerden beklentilerinin, mevcut problemlerinin saptanması yolu ile yapılan işbirliğinin iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.

3.1.3.Araştırmanın Yöntemi

3.1.3.1.Verilerin Toplanması

Araştırmada tarama modellerinden betimsel tarama modeli uygulanmıştır. Betimsel tarama modeli, bir konuda ki mevcut durumu araştırıp belirleyen bilimsel araştırma yöntemidir. Veriler araştırmaya katılmayı kabul eden ve tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen 31 şirket sahibinden elde edilmiştir. Araştırmaya katılan 31 firmanın tamamı ile anket yapılıp, 31 firmanın tamamı analize dâhil edilmiştir.

3.1.3.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada konunun amacına ve yöntemine uygun olarak hazırlanan sorular sorulmuştur. Araştırmada kullanılan ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı 0,882 olarak bulunmuştur.

3.1.3.3. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 22.0 programına yüklenerek değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde; bağımsız iki grup karşılaştırılırken, bağımsız değişkenler arası t-testi, bağımsız ikiden fazla grup karşılaştırılırken varyans analizi ve ki-kare analizi kullanılmış ve veriler tablolarda aritmetik ortalama, standart sapma, birey sayısı ve yüzde şeklinde belirtilmiştir. Yanılma düzeyi $\alpha=0,05$ olarak belirlenmiştir.

3.2.Bulgular

Bu bölümde, istatistiki çözümlmeleri yapılan veriler tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Yaş, Eğitim Düzeyi, Şirketteki Pozisyon ve Yabancı Dil Değişkenlerine Göre Dağılımları

Yaş grupları	n	%
20-30 Yaş	15	48,4
31-40 Yaş	9	29,0
41-50 Yaş	5	16,2
51-60 Yaş	1	3,2
61 Yaş ve Üzeri	1	3,2
Eğitim Düzeyi	n	%
İlk - Orta	1	3,2
Lise	8	25,8
Ön lisans	5	16,1
Lisans	15	48,4
Lisansüstü	2	6,5
Şirketteki Pozisyon	n	%
Sahip	26	83,9
Profesyonel Yönetici	3	9,7
Diğer	2	6,4
Yabancı Dil	n	%
Bilmiyorum	18	58,1
Biliyorum	13	41,9
Toplam	31	100,0

Araştırmaya katılan 15 kişinin (%48,4) 20 – 30 yaş aralığında, 9 kişinin (%29) 31 – 40 yaş aralığında, 5 kişinin (%16,1) 41 – 50 yaş aralığında ve 1'er kişinin (%3,2) de 51 – 60 Yaş ve 61 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan 15 kişinin (%48,4) lisans mezunu olduğu, 8 kişinin (% 25,8) lise mezunu olduğu, 5 kişinin (%16,1) ise ön lisans mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmada 26 kişinin (%83,9) şirket sahibi olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanlar arasında yabancı dil bilmeyenlerin sayısı 18 (%58,1) olarak saptanmıştır.

Tablo 3.2. Araştırmaya Katılan Katılımcı Şirketlerin Kuruluş Yılı Ve Hukuki Yapı Değişkenlerine Göre Dağılımları

İşletmenin Kuruluş Yılı	n	%
2001	1	3,2
2006	1	3,2
2009	1	3,2
2014	1	3,2
2015	1	3,2
2016	3	9,7
2017	2	6,5
2018	16	51,6
2019	5	16,2
İşletmenin Hukuki Yapısı	n	%
Ltd. ŞTİ	11	35,5
A.Ş.	4	12,9
Şahıs	16	51,6
Toplam	31	100,0

Araştırmaya katılan işletmelerin 16 tanesinin (%51,6) 2018 yılında kurulmuş olduğu görülmektedir.2018’de kurulan firmalar İŞGEM bünyesinde kurulan firmalardır.Diğer firmalar ise daha önceden faaliyetlerini sürdüren firmalardır.İŞGEM bünyesindeki firmaların çoğunluğu şahıs işletmesi olarak kalmayı tercih etmişlerdir. İşletmelerden 16 tanesinin (%51,6) şahıs, 11 tanesinin (%35,5) ise limited şirketi hukuki yapısına sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 3.3. Araştırmaya Katılan Katılımcı Şirketlerin Ortak Sayısı, Faaliyet Alanı, Çalışan Sayısı, Ürün Grubu Değişkenlerine Göre Dağılımları

Ortak Sayısı	n	%
0	23	74,2
1	2	6,5
2	3	9,7
3	2	6,4
4	1	3,2
Faaliyet Alanı	n	%
Gıda	5	16,1
Mobilya	5	16,1
Makine	4	12,9
Tekstil	1	3,2
İnşaat	1	3,2
Sağlık	1	3,2
Diğer	11	35,5
Gıda Makine	2	6,4
Sağlık Makine	1	3,2
Çalışan Sayısı	n	%
1-10 Kişi	29	93,5
11-30 Kişi	2	6,5
Ürün Grubu	n	%
Hammadde	1	3,2
Mamul	28	90,3
Hizmet	2	6,5
Toplam	31	100,0

Araştırmaya katılan firmalardan 23 tanesinin (%74,2) tek sahibinin olduğu görülmüştür. Firmaların 11 tanesinin (%35,5) anket seçeneklerinde belirtilen sektörler dışında diğer sektörlerde faaliyet gösterdiği görülmüştür. Firmalardan 29 tanesinin (%93,5) 1-10 kişi arasında çalışan istihdam ettiği görülmektedir. Firmalardan 28 tanesinin (%90,3) mamul ürettiği görülmektedir. Firmalar Sorgun

İş Geliştirme merkezinde ana sektör olarak seçilen mobilya sektöründe faaliyet göstermekte olup ayrıca Sivas İş Geliştirme Merkezinde ana sektör olarak seçilen makine sektöründe daha çok faaliyet göstermektedir.

Tablo 3.4. Araştırmaya Katılan Katılımcı Şirketlerin İhracat Durumlarına Göre Dağılımları

İhracat	n	%
Evet	9	29,0
Hayır	22	71,0
Toplam	31	100,0

Araştırmaya katılan 31 firmadan 9 tanesinin (%29) ihracat yaptığı görülmektedir.

Tablo 3.5. Araştırmaya Katılan Katılımcı Şirketlerin Sermaye, Devlet Desteği Ve Alınan Teşvik Değişkenlerine Göre Dağılımları

Sermaye	n	%
Öz Sermaye	17	54,8
Öz Sermaye Ve Devlet Desteği	14	45,2
Destek	n	%
İşyeri	14	45,2
Danışmanlık	1	3,2
Diğer	1	3,2
İşyeri Ve Danışmanlık	9	29,0
İşyeri, Danışmanlık Ve Finansal, Teknoloji	6	19,4
Teşvik	n	%
Kosgeb	16	51,6
İşkur	2	6,5
Diğer	13	41,9
Toplam	31	100,0

Araştırmaya katılan firmalardan 17 tanesi (%54,8) öz sermaye ile, 14 tanesi ise (%45,2) hem öz sermaye hem de aldıkları devlet destekleri ile kurulmuştur. Araştırmaya katılan firmalardan 14 tanesi (%45,2) İŞGEM'den işyeri desteği almıştır. İŞGEM tarafından sağlanan işlikler, yeni kurulan firmalara cazip gelmektedir. Firmalardan 16 tanesi (%51,6) KOSGEB desteklerinden faydalanmıştır.

Tablo 3.6. Araştırmaya Katılan Katılımcı Şirketlerin Üretim Yöntemi Değişkenine Göre Dağılımı

Üretim Yöntemi	n	%
Emek Yoğun	17	54,8
Teknoloji Yoğun	14	45,2
Toplam	31	100,0

Araştırmaya katılan firmalardan 17 tanesi (%54,8) emek yoğun üretim yapmaktadır.

Tablo 3.7. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Ölçek 4, 5 , 6 ve 7. Bölüm Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

4, 5, 6 ve 7. Grup Sorular	Yaş Grupları	N	Ort.	Std. Sapma	Sonuç
İşletmede Karşılaşılan Sorunlar	20-30 yaş	15	32,0000	6,87646	F=0,730 p=0,491
	31-40 yaş	9	31,3333	5,47723	
	41-50 yaş	7	35,2857	8,61615	
Çözüme Yönelik Sağlanan Destekler	20-30 yaş	15	19,1333	5,11115	F=1,643 p=0,211
	31-40 yaş	9	23,0000	5,26783	
	41-50 yaş	7	18,5714	7,25390	
İşletme ve Bölge Ekonomisine Katkı	20-30 yaş	15	31,9333	8,45549	F=0,268 p=0,767
	31-40 yaş	9	34,6667	7,81025	
	41-50 yaş	7	32,5714	11,14835	
Hedefler Konusundaki Beklenti	20-30 yaş	15	19,7333	7,15608	F=0,209 p=0,813
	31-40 yaş	9	21,8889	18,38100	
	41-50 yaş	7	18,2857	5,46852	

Tablo 3.7’de, “İşletmenizde karşılaştığımız sorunlar hakkındaki görüşlerinizi belirtiniz”, ”Karşılaştığımız sorunların çözümüne yönelik İŞGEM’den sağladığınız destekler konusunda görüşlerinizi belirtiniz”, “İŞGEM destekleri ile ilgili olarak işletmenize ve bölge ekonomisine katkıları konusunda görüşlerinizi bildiriniz” ve “Gelecekle ilgili hedefleriniz konusunda İŞGEM’den hangi konularda beklentileriniz olduğunu belirtiniz” sorularına verilen cevapların

puan ortalamalarının karşılaştırmaları verilmiştir. Buna göre; **yaş grupları** ile grup soruları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3.8. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Ölçek 4, 5 , 6 ve 7. Bölüm Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

4, 5, 6 ve 7. Grup Sorular	Eğitim Durumu	N	Ort.	Std. Sapma	Sonuç
İşletmede Karşılaşılan Sorunlar	Lise	9	35,6667	4,84768	F=1,670
	Ön lisans	5	29,2000	6,37966	p=0,206
	Lisans	17	31,8824	7,56540	
Çözüme Yönelik Sağlanan Destekler	Lise	9	18,0000	7,64853	F=1,813
	Ön lisans	5	24,0000	4,89898	p=0,182
	Lisans	17	20,1176	4,53986	
İşletme ve Bölge Ekonomisine Katkı	Lise	9	28,3333	8,74643	F=2,70
	Ön lisans	5	38,8000	7,59605	p=0,085
	Lisans	17	33,5294	8,16331	
Hedefler Konusundaki Beklenti	Lise	9	19,4444	8,17177	F=0,821
	Ön lisans	5	25,8000	24,72246	p=0,451
	Lisans	17	18,6471	5,43071	

Tablo 3.8’de, “İşletmenizde karşılaştığınız sorunlar hakkındaki görüşlerinizi belirtiniz”, ”Karşılaştığınız sorunların çözümüne yönelik İŞGEM’den sağladığınız destekler konusunda görüşlerinizi belirtiniz”, “İŞGEM destekleri ile ilgili olarak işletmenize ve bölge ekonomisine katkıları konusunda görüşlerinizi bildiriniz” ve “Gelecekle ilgili hedefleriniz konusunda İŞGEM’den hangi konularda beklentileriniz olduğunu belirtiniz” sorularına verilen cevapların puan ortalamalarının karşılaştırmaları verilmiştir. Buna göre; **eğitim durumu** ile grup soruları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3.9. Araştırmaya Katılan Katılımcıların İşletmede ki Pozisyonlarına Göre Ölçek 4, 5 , 6 ve 7. Bölüm Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

4, 5, 6 ve 7. Grup					
Sorular	Pozisyon	N	Ort.	Std. Sapma	Sonuç
İşletmede	Sahip	26	31,6538	7,04808	F=1,704
Karşılaşılan	Ortak	5	37,2000	3,42053	p=0,099
Sorunlar					
Çözüme Yönelik	Sahip	26	20,1154	6,00884	F=0,029
Sağlanan Destekler	Ortak	5	20,2000	5,16720	p=0,977
İşletme ve Bölge	Sahip	26	33,9231	8,69907	F=1,570
Ekonomisine Katkı	Ortak	5	27,4000	7,19722	p=0,127
Hedefler	Sahip	26	20,4615	11,61114	F=0,486
Konusundaki	Ortak	5	17,8000	7,94984	p=0,629
Beklenti					

Tablo 3.9’da, “İşletmenizde karşılaştığınız sorunlar hakkındaki görüşlerinizi belirtiniz”, ”Karşılaştığınız sorunların çözümüne yönelik İŞGEM’den sağladığınız destekler konusunda görüşlerinizi belirtiniz”, “İŞGEM destekleri ile ilgili olarak işletmenize ve bölge ekonomisine katkıları konusunda görüşlerinizi bildiriniz” ve “Gelecekle ilgili hedefleriniz konusunda İŞGEM’den hangi konularda beklentileriniz olduğunu belirtiniz” sorularına verilen cevapların puan ortalamalarının karşılaştırmaları verilmiştir. Buna göre; **firmedaki pozisyon** ile grup soruları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3.10. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Yabancı Dil Bilgilerine Göre Ölçek 4, 5 , 6 ve 7. Bölüm Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

4, 5, 6 ve 7. Grup Sorular	Yabancı Dil	N	Ort.	Std. Sapma	Sonuç
İşletmede Karşılaşılan Sorunlar	Bilmiyorum	18	32,6667	6,93669	t=0,111
	Biliyorum	13	32,3846	7,06563	p=0,912
Çözüme Yönelik Sağlanan Destekler	Bilmiyorum	18	21,0556	4,09407	t=1,048
	Biliyorum	13	18,8462	7,57018	p=0,303
İşletme ve Bölge Ekonomisine Katkı	Bilmiyorum	18	34,1667	8,52850	t=0,978
	Biliyorum	13	31,0769	8,98574	p=0,338
Hedefler Konusundaki Beklenti	Bilmiyorum	18	20,7222	13,81732	t=0,404
	Biliyorum	13	19,0769	5,67834	p=0,689

Tablo 3.10’da, “İşletmenizde karşılaştığınız sorunlar hakkındaki görüşlerinizi belirtiniz”, ”Karşılaştığınız sorunların çözümüne yönelik İŞGEM’den sağladığınız destekler konusunda görüşlerinizi belirtiniz”, “İŞGEM destekleri ile ilgili olarak işletmenize ve bölge ekonomisine katkıları konusunda görüşlerinizi bildiriniz” ve “Gelecekle ilgili hedefleriniz konusunda İŞGEM’den hangi konularda beklentileriniz olduğunu belirtiniz” sorularına verilen cevapların puan ortalamalarının karşılaştırmaları verilmiştir. Buna göre; **yabancı dil bilgisi** ile grup soruları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3.11. Araştırmaya Katılan Firmaların Hukuki Yapılarına Göre Ölçek 4, 5 ,
6 ve 7. Bölüm Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

4, 5, 6 ve 7. Grup Sorular	Hukuki Yapı	N	Ort.	Std. Sapma	Sonuç
İşletmede	LTD	11	33,4545	8,77911	F=0,246
Karşılaşılan	AŞ	4	33,5000	4,50925	p=0,783
Sorunlar	Şahıs	16	31,6875	6,11794	
Çözüme	LTD	11	20,2727	6,43570	F=0,039
Yönelik	AŞ	4	20,7500	5,31507	p=0,962
Sağlanan	Şahıs	16	19,8750	5,81808	
Destekler					
İşletme ve	LTD	11	34,5455	8,86976	F=0,457
Bölge	AŞ	4	29,7500	8,95824	p=0,638
Ekonomisine	Şahıs	16	32,5000	8,86190	
Katkı					
Hedefler	LTD	11	18,2727	4,67099	F=0,236
Konusundaki	AŞ	4	19,7500	8,34166	p=0,791
Beklenti	Şahıs	16	21,3125	14,52684	

Tablo 3.11’de, “İşletmenizde karşılaştığınız sorunlar hakkındaki görüşlerinizi belirtiniz”, ”Karşılaştığınız sorunların çözümüne yönelik İŞGEM’den sağladığınız destekler konusunda görüşlerinizi belirtiniz”, “İŞGEM destekleri ile ilgili olarak işletmenize ve bölge ekonomisine katkıları konusunda görüşlerinizi bildiriniz” ve “Gelecekle ilgili hedefleriniz konusunda İŞGEM’den hangi konularda beklentileriniz olduğunu belirtiniz” sorularına verilen cevapların puan ortalamalarının karşılaştırmaları verilmiştir. Buna göre; **hukuki yapı** ile grup soruları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3.12. Araştırmaya Katılan Firmaların İhracat Durumlarına Göre Ölçek 4, 5, 6 ve 7. Bölüm Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

4, 5, 6 ve 7. Grup Sorular	İhracat	N	Ort.	Std. Sapma	Sonuç
İşletmede Karşılaşılan Sorunlar	Evet	9	36,8889	6,09189	t=2,424
	Hayır	22	30,7727	6,48024	p=0,022*
Çözüme Yönelik Sağlanan Destekler	Evet	9	22,7778	7,10243	t=1,674
	Hayır	22	19,0455	4,96154	p=0,105
İşletme ve Bölge Ekonomisine Katkı	Evet	9	35,4444	9,93870	t=1,054
	Hayır	22	31,8182	8,17450	p=0,301
Hedefler Konusundaki Beklenti	Evet	9	23,4444	18,04239	t=1,105
	Hayır	22	18,6364	6,55050	p=0,278

Tablo 3.12’de, “İşletmenizde karşılaştığınız sorunlar hakkındaki görüşlerinizi belirtiniz”, ”Karşılaştığınız sorunların çözümüne yönelik İŞGEM’den sağladığınız destekler konusunda görüşlerinizi belirtiniz”, “İŞGEM destekleri ile ilgili olarak işletmenize ve bölge ekonomisine katkıları konusunda görüşlerinizi bildiriniz” ve “Gelecekle ilgili hedefleriniz konusunda İŞGEM’den hangi konularda beklentileriniz olduğunu belirtiniz” sorularına verilen cevapların puan ortalamalarının karşılaştırmaları verilmiştir. Buna göre; **ihracat yapan veya yapmayan işletmeler**, “İşletmenizde karşılaştığınız sorunlar hakkındaki görüşlerinizi belirtiniz” maddesi ile karşılaştırıldığında ihracat yapmayanlar daha çok sorunla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. (p<0,05).

Tablo 3.13. Araştırmaya Katılan Firmaların Sermaye Yapılarına Göre Ölçek 4, 5, 6 ve 7. Bölüm Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

4, 5, 6 ve 7. Grup Sorular	Sermaye Yapısı	N	Ort.	Std. Sapma	Sonuç
İşletmede	Öz sermaye	17	31,0000	7,46659	t=1,404
Karşılaşılan Sorunlar	Öz sermaye ve devlet desteği	14	34,4286	5,78744	p=0,171
Çözümüne	Öz sermaye	17	23,5294	4,04842	t=4,680
Yönelik	Öz sermaye ve devlet desteği	14	16,0000	4,89898	p=0,001*
Sağlanan Destekler					
İşletme ve Bölge	Öz sermaye	17	37,8824	6,63214	t=4,537
Ekonomisine Katkı	Öz sermaye ve devlet desteği	14	26,7857	6,95235	p=0,001*
Hedefler	Öz sermaye	17	21,5294	13,99159	t=0,828
Konusundaki Beklenti	Öz sermaye ve devlet desteği	14	18,2143	5,79361	p=0,414

Tablo 3.13'te, "İşletmenizde karşılaştığınız sorunlar hakkındaki görüşlerinizi belirtiniz", "Karşılaştığınız sorunların çözümüne yönelik İŞGEM'den sağladığınız destekler konusunda görüşlerinizi belirtiniz", "İŞGEM destekleri ile ilgili olarak işletmenize ve bölge ekonomisine katkıları konusunda görüşlerinizi bildiriniz" ve "Gelecekle ilgili hedefleriniz konusunda İŞGEM'den hangi konularda beklentileriniz olduğunu belirtiniz" sorularına verilen cevapların puan ortalamalarının karşılaştırmaları verilmiştir. Buna göre, "Karşılaştığınız sorunların çözümüne yönelik İŞGEM'den sağladığınız destekler konusunda görüşlerinizi belirtiniz" ve "İŞGEM destekleri ile ilgili olarak işletmenize ve bölge ekonomisine katkıları konusunda görüşlerinizi bildiriniz" grup soruları ile öz sermaye ve devlet desteklerini aynı anda kullanıp kurulan firmalar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$).

Tablo 3.14. Araştırmaya Katılan Firmaların Üretim Yöntemlerine Göre Ölçek 4, 5, 6 ve 7. Bölüm Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

4, 5, 6 ve 7. Grup Sorular	Üretim Yöntemi	N	Ort.	Std. Sapma	Sonuç
İşletmede Karşılaşılan Sorunlar	Emek yoğun	17	31,8824	8,41043	t=0,588
	Teknoloji yoğun	14	33,3571	4,55069	p=0,561
Çözümü Yönelik Sağlanan Destekler	Emek yoğun	17	19,6471	6,68899	t=0,503
	Teknoloji yoğun	14	20,7143	4,68103	p=0,618
İşletme ve Bölge Ekonomisine Katkı	Emek yoğun	17	31,8824	8,34328	t=0,690
	Teknoloji yoğun	14	34,0714	9,31058	p=0,496
Hedefler Konusundaki Beklenti	Emek yoğun	17	18,1765	4,62649	t=1,033
	Teknoloji yoğun	14	22,2857	15,64229	p=0,310

Tablo 3.14’te, “İşletmenizde karşılaştığınız sorunlar hakkındaki görüşlerinizi belirtiniz”, ”Karşılaştığınız sorunların çözümüne yönelik İŞGEM’den sağladığınız destekler konusunda görüşlerinizi belirtiniz”, “İŞGEM destekleri ile ilgili olarak işletmenize ve bölge ekonomisine katkıları konusunda görüşlerinizi bildiriniz” ve “Gelecekle ilgili hedefleriniz konusunda İŞGEM’den hangi konularda beklentileriniz olduğunu belirtiniz” sorularına verilen cevapların puan ortalamalarının karşılaştırmaları verilmiştir. Buna göre; **üretim yöntemi** ile grup soruları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Sivas ve Sorgun örneklerindeki İŞGEM’lerin bu kentlerdeki ekonomik büyüme ve kalkınmaya etkisinin analizini yapabilmek için, anket sorularından bu analizi destekleyen “İŞGEM destekleri ile ilgili olarak işletmenize ve bölge ekonomisine katkıları konusunda görüşlerinizi bildiriniz.” sorusu yaş; eğitim durumu, firmadaki pozisyon, yabancı dil bilgisi, firmanın hukuki yapısı, firmada çalışan kişi sayısı, firmada üretilen ürün grupları, ihracat durumu, sermaye yapısı, faydalanılan devlet teşvikleri ve firmada kullanılan üretim yöntemi değişkenleri ile ki-kare analizine tabi tutulmuştur. Yine bu değişkenler arasında yer alan; faydalanılan İŞGEM destekleri, firmanın kuruluş yılı, firmadaki ortak sayısı,

firmanın faaliyet alanı ve firmanın ihracat ortalaması gibi değişkenlerdeki denek sayısı az olduğundan ki-kare varsayımları yerine getirilemeyeceğinden analize tabi tutulmamıştır.

Ayrıca ki-kare analiz tabloları arasında yalnızca anlamlılık düzeyi önemli olanlar incelenmiştir.

Tablo 3.15. “İŞGEM’ den destek alıyor olmak işletmemize imaj ve tanınırlık açısından değer sağladı.” maddesinin ürün gruplarına ilişkin Ki-kare Analizi

Ürün Grubu	İŞGEM’ den destek alıyor olmak işletmemize imaj ve tanınırlık açısından değer sağladı.					Toplam
	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
Hammadde	S	1	0	0	0	1
Mamul	S	3	10	10	5	28
Hizmet	S	0	0	0	2	2
Toplam	S	4	10	10	7	31
	%	12,9%	32,3%	32,3%	22,6%	100,0%

$\chi^2=14,19$ $p=0,028$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.15’e göre “İŞGEM’ den destek alıyor olmak işletmemize imaj ve tanınırlık açısından değer sağladı.” maddesinin firmaların ürün gruplarına ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre ürün grupları arasında farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$). Ürün grubu mamul olan firmaların, İŞGEM’ den alınan desteklerin firmalarına imaj ve tanınırlık sağladığı konusunda ki görüşlerinde daha çok kararsız kaldıkları ya da katılmadıkları görülmüştür.

Tablo 3.16.“İŞGEM ilimizdeki firmaların kurumsallaşması konusunda önemli gelişmeler sağladı.” maddesinin firmanın sermaye yapısına ilişkin Ki-kare Analizi

Sermaye Yapısı	İŞGEM ilimizdeki firmaların kurumsallaşması konusunda önemli gelişmeler sağladı.					
	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam	
Öz sermaye	S	1	2	9	5	17
Öz sermaye ve devlet desteği	S	8	2	4	0	14
Toplam	S	9	4	13	5	31
	%	29,0%	12,9%	41,9%	16,1%	100,0%

$\chi^2=12,19$ $p=0,07$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.16’ya göre “İŞGEM ilimizdeki firmaların kurumsallaşması konusunda önemli gelişmeler sağladı.” maddesinin firmaların sermaye yapılarına ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre sermaye arasında farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$).Firmalardan kendi öz sermayesi ve devlet desteği ile kurulmuş olanlar İŞGEM’in firmalarının kurumsallaşması konusunda katkı sağladığına katılırken, yalnızca öz sermaye ile kurulmuş firmaların bu düşünceye katılmadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 3.17. “İŞGEM sağladığı imkanlar ile sektördeki İŞGEM’den destek almayan firmalara göre ileride olmamızı sağladı.” maddesinin ürün gruplarına ilişkin Ki-kare Analizi

Ürün Grubu	İŞGEM sağladığı imkanlar ile sektördeki İŞGEM’den destek almayan firmalara göre ileride olmamızı sağladı.					
	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam	
Ham madde	S	1	0	0	0	1
Mamul	S	3	7	12	6	28
Hizmet	S	0	0	0	2	2
Toplam	S	4	7	12	8	31
	%	12,9%	22,6%	38,7%	25,8%	100,0%

$\chi^2=13$ $p=0,043$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.17’ye göre “İŞGEM sağladığı imkânlar ile sektördeki İŞGEM’den destek almayan firmalara göre ileride olmamızı sağladı.”

maddesinin firmaların ürün gruplarına ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre ürün grupları arasında farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$). Ürün grubu mamul olan firmaların, İŞGEM'in sağladığı imkânlar sayesinde diğer firmalara göre önde oldukları düşüncesine katılmadıkları veya kararsız oldukları görülmüştür.

Tablo 3.18.“İŞGEM ilimizde istihdam oranının artmasını sağladı.”
maddesinin sermaye yapısına ilişkin Ki-kare Analizi

Sermaye Yapısı	İŞGEM ilimizde istihdam oranının artmasını sağladı.				Toplam
	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
Öz sermaye	S	1	2	6	8
Öz sermaye ve devlet desteği	S	12	0	2	0
Toplam	S	13	2	8	8
	%	41,9%	6,5%	25,8%	25,8%
					100,0%

$\chi^2=21,21$ $p=0,01$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.18'e göre “İŞGEM ilimizde istihdam oranının artmasını sağladı.” maddesinin firmaların sermaye yapısına ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre sermaye yapıları arasında farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$). Sermaye yapısı öz sermaye ve devlet desteği ile oluşturulmuş firmaların, İŞGEM'in bu firmaların bulunduğu ildeki istihdam oranının artmasını sağladığını düşündükleri, sermaye yapısı yalnızca öz sermaye ile oluşturulmuş firmaların ise düşünceye kesinlikle katılmadıkları görülmüştür.

Tablo 3.19.“İŞGEM ilimizde istihdam oranının artmasını sağladı.” maddesinin alınan devlet teşviklerine ilişkin Ki-kare Analizi

Alınan Devlet Teşvikleri		İŞGEM ilimizde istihdam oranının artmasını sağladı.				Toplam
		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
Kosgeb	S	12	0	2	2	16
İşkur	S	0	0	0	2	2
Diğer	S	1	2	6	4	13
Toplam	S	13	2	8	8	31
	%	41,9%	6,5%	25,8%	25,8%	100,0%

$\chi^2=20,60$ $p=0,002$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.19’a göre “İŞGEM ilimizde istihdam oranının artmasını sağladı.” maddesinin alınan devlet teşviklerine ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre alınan devlet teşvikleri arasında farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$). KOSGEB kuruluşundan teşvik alan firmalar İŞGEM’in firmanın bulunduğu ildeki istihdam oranına pozitif yönde etki ettiğini düşünürken, diğer devlet teşviklerinden yararlanan firmaların bu düşünceye katılmadıkları ya da kesinlikle katılmadıkları gözlemlenmiştir.

Tablo 3.20. “İŞGEM sağladığı teknolojik destekler sayesinde E-Ticaret konusunda işletmemizin kar elde etmesini sağladı.” maddesinin firmadaki pozisyon durumuna ilişkin Ki-kare Analizi

Firmadaki Pozisyon		İŞGEM sağladığı teknolojik destekler sayesinde E-Ticaret konusunda işletmemizin kar elde etmesini sağladı.				Toplam
		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
Sahip	S	3	0	12	11	26
Ortak	S	0	1	4	0	5
Toplam	S	3	1	16	11	31
	%	9,7%	3,2%	51,6%	35,5%	100,0%

$\chi^2=8,82$

$p=0,032$

($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.20’ye göre “İŞGEM sağladığı teknolojik destekler sayesinde E-Ticaret konusunda işletmemizin kar elde etmesini sağladı.” maddesinin firmadaki pozisyon durumuna ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre firmadaki pozisyonlar arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$).Firma

sahiplerinin İŞGEM tarafından sağlanan destekler sayesinde, E-Ticaret ile kar ettiklerine katılmadıkları ya da kesinlikle katılmadıkları görülmüştür.

Tablo 3.21. “İŞGEM sağladığı teknolojik destekler sayesinde E-Ticaret konusunda işletmemizin kar elde etmesini sağladı.” maddesinin çalışan sayısına ilişkin Ki-kare Analizi

İŞGEM sağladığı teknolojik destekler sayesinde E-Ticaret konusunda işletmemizin kar elde etmesini sağladı						
Çalışan Sayısı		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
1-10 kişi	S	3	0	16	10	29
11-30 kişi	S	0	1	0	1	2
Toplam	S	3	1	16	11	31
	%	9,7%	3,2%	51,6%	35,5%	100,0%

$\chi^2=15,93$ $p=0,001$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.21’e göre “İŞGEM sağladığı teknolojik destekler sayesinde E-Ticaret konusunda işletmemizin kar elde etmesini sağladı.” maddesinin çalışan sayısına ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre çalışan sayısı arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$).Firmalarında 1-10 kişi arası çalışan istihdam eden firmaların, İŞGEM destekleri ile E-Ticaret yaparak kar sağladıkları düşüncesine katılmadıkları ya da kesinlikle katılmadıkları görülmüştür.

Tablo 3.22. “İŞGEM sağladığı teknolojik destekler sayesinde E-Ticaret konusunda işletmemizin kar elde etmesini sağladı.” maddesinin ürün gruplarına ilişkin Ki-kare Analizi

Ürün Grubu	İŞGEM sağladığı teknolojik destekler sayesinde E-Ticaret konusunda işletmemizin kar elde etmesini sağladı.					
	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam	
Hammadde	S	0	1	0	1	
Mamul	S	3	0	16	28	
Hizmet	S	0	0	0	2	
Toplam	S	3	1	16	31	
	%	9,7%	3,2%	51,6%	35,5%	100,0%

$\chi^2=34,82$ $p=0,001$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.22’ye göre “İŞGEM sağladığı teknolojik destekler sayesinde E-Ticaret konusunda işletmemizin kar elde etmesini sağladı.” maddesinin ürün gruplarına ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre ürün grupları arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$). Ürettiği ürün grubu mamul olan firmaların, İŞGEM destekleri sayesinde E-Ticaret aracılığı ile kar sağladıkları düşüncesine katılmadıkları ya da kesinlikle katılmadıkları görülmüştür.

Tablo 3.23. “İŞGEM sağladığı teknolojik destekler sayesinde E-Ticaret konusunda işletmemizin kar elde etmesini sağladı.” maddesinin sermaye yapısına ilişkin Ki-kare Analizi

Sermaye Yapısı	İŞGEM sağladığı teknolojik destekler sayesinde E-Ticaret konusunda işletmemizin kar elde etmesini sağladı.					
	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam	
Öz sermaye	S	0	0	8	9	
Öz sermaye ve devlet desteği	S	3	1	8	14	
Toplam	S	3	1	16	31	
	%	9,7%	3,2%	51,6%	35,5%	100,0%

$\chi^2=8,24$ $p=0,041$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.23’e göre “İŞGEM sağladığı teknolojik destekler sayesinde E-Ticaret konusunda işletmemizin kar elde etmesini sağladı.” maddesinin sermaye yapısına ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre sermaye yapıları arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$). Sermaye yapısı öz

sermayeden oluşan firmaların, İŞGEM destekleri ile E-Ticaret konusunda kar sağladıkları düşüncesine katılmadıkları ya da kesinlikle katılmadıkları görülürken, sermaye yapısı öz sermaye ve devlet desteklerinden oluşan firmaların bu düşünceye katılmadıkları görülmüştür.

Tablo 3.24.“İŞGEM destekleri firmamızın ihracat gelirlerini önemli düzeyde artırdı.” maddesinin firmaların hukuki yapısına ilişkin Ki-kare Analizi

Hukuki Yapı		İŞGEM destekleri firmamızın ihracat gelirlerini önemli düzeyde artırdı.				
		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
LTD	S	1	0	5	5	11
AŞ	S	0	2	1	1	4
Şahıs	S	2	0	10	4	16
Toplam	S	3	2	16	10	31
	%	9,7%	6,5%	51,6%	32,3%	100,0%

$\chi^2=16,44$ $p=0,014$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.24’e göre “İŞGEM destekleri firmamızın ihracat gelirlerini önemli düzeyde artırdı.” maddesinin hukuki yapıya ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre hukuki yapılar arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$). Hukuki yapısı şahıs işletmesi olan firmaların, İŞGEM destekleri sayesinde ihracat gelirlerinin pozitif yönde etkilendiği düşüncesine katılmadıkları görülürken, hukuki yapısı limited şirketi olan firmaların bu düşünceye katılmadıkları ya da kesinlikle katılmadıkları görülmüştür.

Tablo 3.25.“İŞGEM destekleri firmamızın ihracat gelirlerini önemli düzeyde artırdı.” maddesinin firmaların sermaye yapılarına ilişkin Ki-kare Analizi

Sermaye Yapısı	İŞGEM destekleri firmamızın ihracat gelirlerini önemli düzeyde artırdı.					Toplam
	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum		
Öz sermaye	S	1	0	7	9	17
Öz sermaye ve devlet desteği	S	2	2	9	1	14
Toplam	S	3	2	16	10	31
	%	9,7%	6,5%	51,6%	32,3%	100,0%

$\chi^2=8,77$ $p=0,032$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.25’e göre “İŞGEM destekleri firmamızın ihracat gelirlerini önemli düzeyde artırdı.” maddesinin sermaye yapılarına ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre sermaye yapıları arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$).Sermaye yapısı öz sermayeden oluşan firmaların, İŞGEM destekleri sayesinde ihracat gelirlerini artırdıkları düşüncesine kesinlikle katılmadıkları ya da katılmadıkları gözlemlenirken, sermaye yapısı öz sermaye ve devlet desteklerinden oluşan firmaların bu düşünceye katılmadıkları görülmüştür.

Tablo 3.26.“İŞGEM destekleri firmamızın ihracat gelirlerini önemli düzeyde artırdı.” maddesinin firmaların çalışan sayılarına ilişkin Ki-kare Analizi

Çalışan Sayısı	İŞGEM destekleri firmamızın ihracat gelirlerini önemli düzeyde artırdı.					Toplam
	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum		
1-10 kişi	S	3	1	16	9	29
	%	10,3%	3,4%	55,2%	31,0%	100,0%
11-30 kişi	S	0	1	0	1	2
	%	,0%	50,0%	,0%	50,0%	100,0%
Toplam	S	3	2	16	10	31
	%	9,7%	6,5%	51,6%	32,3%	100,0%

$\chi^2=7,80$ $p=0,048$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.26’ya göre “İŞGEM destekleri firmamızın ihracat gelirlerini önemli düzeyde artırdı.” maddesinin çalışan sayısına ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre çalışan sayıları arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$).Çalışan sayısı 1-10 arası olan firmaların, İŞGEM destekleri

sayesinde ihracat gelirlerinin arttığı düşüncesine katılmadıkları ya da kesinlikle katılmadıkları görülmüştür.

Tablo 3.27.“İŞGEM destekleri firmamızın ihracat gelirlerini önemli düzeyde artırdı.” maddesinin ürün gruplarına ilişkin Ki-kare Analizi

Ürün Grubu	İŞGEM destekleri firmamızın ihracat gelirlerini önemli düzeyde artırdı.					
		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
Hammade	S	0	1	0	0	1
Mamul	S	3	1	16	8	28
Hizmet	S	0	0	0	2	2
Toplam	S	3	2	16	10	31
	%	9,7%	6,5%	51,6%	32,3%	100,0%

$\chi^2=19,37$ $p=0,004$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.27’ye göre “İŞGEM destekleri firmamızın ihracat gelirlerini önemli düzeyde artırdı.” maddesinin ürün gruplarına ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre ürün grupları arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$). Ürün grubu mamul olan firmaların, İŞGEM destekleri sayesinde ihracat gelirlerinin arttığı düşüncesine katılmadıkları ya da kesinlikle katılmadıkları görülmüştür.

Tablo 3.28.“İŞGEM tarafından sağlanan destekler ile kurulan firmalar ilimiz ekonomisine önemli katkı sağladı.” maddesinin yaş gruplarına ilişkin Ki-kare Analizi

Yaş Grubu	İŞGEM tarafından sağlanan destekler ile kurulan firmalar ilimiz ekonomisine önemli katkı sağladı.					
		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
20-30 yaş	S	6	0	7	2	15
31-40 yaş	S	1	3	1	4	9
41-50 yaş	S	1	3	0	3	7
Toplam	S	8	6	8	9	31
	%	25,8%	19,4%	25,8%	29,0%	100,0%

$\chi^2=15,6$ $p=0,0145$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.28’e göre “İŞGEM tarafından sağlanan destekler ile kurulan firmalar ilimiz ekonomisine önemli katkı sağladı.” maddesinin yaş gruplarına ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre yaş grupları arasındaki

farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$).Yaş grubu 20-30 yaş arası olan katılımcıların, İŞGEM tarafından sağlanan destekler ile kurulan firmaların kentlerinin ekonomisine katkı sağladığı düşüncesine katılmadıkları ya da katıldıkları görülmüştür.31-40 yaş arası olan katılımcıların ise bu düşünceye kesinlikle katılmadıkları görülmüştür.

Tablo 3.29.“İŞGEM tarafından sağlanan destekler ile kurulan firmalar ilimiz ekonomisine önemli katkı sağladı.” maddesinin sermaye yapılarına ilişkin Ki-kare

Analizi

Sermaye Yapısı	İŞGEM tarafından sağlanan destekler ile kurulan firmalar ilimiz ekonomisine önemli katkı sağladı.					Toplam
	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum		
Öz sermaye	S	1	2	6	8	17
Öz sermaye ve devlet desteği	S	7	4	2	1	14
Toplam	S	8	6	8	9	31
	%	25,8%	19,4%	25,8%	29,0%	100,0%

$\chi^2=11,43$ $p=0,006$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.29’a göre “İŞGEM tarafından sağlanan destekler ile kurulan firmalar ilimiz ekonomisine önemli katkı sağladı.” maddesinin sermaye yapılarına ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre sermaye yapıları arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$).Sermaye yapısı öz sermaye üzerine kurulu olan firmaların İŞGEM tarafından desteklenerek kurulan firmaların kentlerindeki ekonomiye önemli bir katkı sağladığı düşüncesine katılmadıkları ya da kesinlikle katılmadıkları görülmüştür. Sermaye yapısı öz sermaye ve devlet desteklerinden oluşan firmaların ise bu düşünceye katıldıkları ya da kararsız oldukları görülmüştür.

Tablo 3.30.“İŞGEM tarafından sağlanan destekler ile kurulan firmalar ilimiz ekonomisine önemli katkı sağladı.” maddesinin alınan devlet teşviklerine ilişkin

Ki-kare Analizi

Alınan Devlet Teşvikleri	İŞGEM tarafından sağlanan destekler ile kurulan firmalar ilimiz ekonomisine önemli katkı sağladı.					Toplam
	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum		
Kosgeb	S	7	4	2	3	16
İşkur	S	0	0	0	2	2
Diğer	S	1	2	6	4	13
Toplam	S	8	6	8	9	31
	%	25,8%	19,4%	25,8%	29,0%	100,0%

$\chi^2=12,68$ $p=0,048$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.30’a göre “İŞGEM tarafından sağlanan destekler ile kurulan firmalar ilimiz ekonomisine önemli katkı sağladı.” maddesinin alınan devlet teşviklerine ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre devlet teşvikleri arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$).KOSGEB desteklerinden yararlanan firmaların, İŞGEM destekleri ile kurulan işletmelerin kentlerindeki ekonomiyi pozitif yönde etkilediği düşüncesine katıldıkları ya da kararsız oldukları görülürken, diğer devlet teşviklerinden yararlanan firmaların ise bu düşünceye katılmadıkları ya da kesinlikle katılmadıkları görülmektedir.

Tablo 3.31.“İŞGEM destekleri ilimizde ve bölgede var olan firmaların hayatta kalma sürelerini önemli düzeyde artırdı.” maddesinin sermaye yapılarına ilişkin

Ki-kare Analizi

Sermaye Yapısı	İŞGEM destekleri ilimizde ve bölgede var olan firmaların hayatta kalma sürelerini önemli düzeyde artırdı.					Toplam
	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum		
Öz sermaye	S	1	2	5	9	17
Öz sermaye ve devlet desteği	S	10	0	2	2	14
Toplam	S	11	2	7	11	31
	%	35,5%	6,5%	22,6%	35,5%	100,0%

$\chi^2=14,95$ $p=0,003$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.31’e göre “İŞGEM destekleri ilimizde ve bölgede var olan firmaların hayatta kalma sürelerini önemli düzeyde artırdı.” maddesinin sermaye yapılarına ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre sermaye

yapıları arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$).Sermaye yapısı öz sermaye ile oluşan firmaların, İŞGEM desteklerinin var olan firmaların hayatta kalma süresini artırdığı düşüncesine kesinlikle katılmadığı ya da katılmadığı görülürken, sermaye yapısı öz sermaye ve devlet desteklerinden oluşan firmaların bu düşünceye katıldıkları görülmüştür.

Tablo 3.32. “İŞGEM destekleri ilimizde ve bölgede var olan firmaların hayatta kalma sürelerini önemli düzeyde artırdı.” maddesinin alınan devlet teşviklerine

ilişkin Ki-kare Analizi

Alınan Devlet Teşvikleri	S	İŞGEM destekleri ilimizde ve bölgede var olan firmaların hayatta kalma sürelerini önemli düzeyde artırdı.				Toplam
		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
Kosgeb	S	10	0	2	4	16
İşkur	S	0	0	0	2	2
Diğer	S	1	2	5	5	13
Toplam	S	11	2	7	11	31
	%	35,5%	6,5%	22,6%	35,5%	100,0%

$\chi^2=15,09$ $p=0,0420$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.32’ye göre “İŞGEM destekleri ilimizde ve bölgede var olan firmaların hayatta kalma sürelerini önemli düzeyde artırdı.” maddesinin alınan devlet teşviklerine ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre devlet teşvikleri arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$).KOSGEB desteklerinden yararlanan firmaların, İŞGEM desteklerinin kentlerindeki var olan firmaların hayatta kalma sürelerini artırdığı düşüncesine katıldıkları görülürken, diğer devlet teşviklerinden yararlanan firmaların bu düşünceye kesinlikle katılmadıkları ya da katılmadıkları görülmüştür.

Tablo 3.33. “İŞGEM destekleri bölgemizde var olan girişimci sayısının artmasına destek sağladı.” maddesinin çalışan sayısına ilişkin Ki-kare Analizi

Çalışan Sayısı	S	İŞGEM destekleri bölgemizde var olan girişimci sayısının artmasına destek sağladı.				Toplam
		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	
1-10 kişi	S	1	12	0	8	29
11-30 kişi	S	0	1	1	0	2
Toplam	S	1	13	1	8	31
	%	3,2%	41,9%	3,2%	25,8%	100,0%

$\chi^2=15,70$ $p=0,004$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.33'e göre "İŞGEM destekleri bölgemizde var olan girişimci sayısının artmasına destek sağladı." maddesinin çalışan sayılarına ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre çalışan sayıları arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($p < 0,05$). 1-10 kişi arası personel istihdam eden firmaların bir kısmının; aldıkları İŞGEM desteklerinin bölgelerindeki girişimci sayısını artırdığı düşüncesine katıldıkları, çoğunluğun ise katılmadıkları ya da kesinlikle katılmadıkları görülmüştür.

Tablo 3.34. "İŞGEM destekleri bölgemizde var olan girişimci sayısının artmasına destek sağladı." maddesinin sermaye yapısına ilişkin Ki-kare Analizi

Sermaye Yapısı	S	İŞGEM destekleri bölgemizde var olan girişimci sayısının artmasına destek sağladı.				Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum		
Öz sermaye	S	0	2	1	7	7	17
Öz sermaye ve devlet desteği	S	1	11	0	1	1	14
Toplam	S	1	13	1	8	8	31
	%	3,2%	41,9%	3,2%	25,8%	25,8%	100,0%

$\chi^2=17,10$ $p=0,002$ ($p < 0,05$ önemlidir.)

Tablo 8.34'e göre "İŞGEM destekleri bölgemizde var olan girişimci sayısının artmasına destek sağladı." maddesinin sermaye yapılarına ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre sermaye yapıları arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($p < 0,05$). Sermaye yapısı öz sermayeden oluşan firmaların; İŞGEM desteklerinin bölgelerindeki girişimci sayısının artmasına sebep olduğu düşüncesine katılmadıkları ya da kesinlikle katılmadıkları görülürken, sermaye yapısı öz sermaye veya devlet desteklerinden oluşan firmaların bu düşünceye katıldıkları gözlemlenmiştir.

Tablo 3.35. “İŞGEM destekleri bölgemizde var olan girişimci sayısının artmasına destek sağladı.” maddesinin alınan devlet teşviklerine ilişkin Ki-kare Analizi

Alınan Devlet Teşvikleri	İŞGEM destekleri bölgemizde var olan girişimci sayısının artmasına destek sağladı.						
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam	
Kosgeb	S	1	11	0	2	2	16
İşkur	S	0	0	0	0	2	2
Diğer	S	0	2	1	6	4	13
Toplam	S	1	13	1	8	8	31
	%	3,2%	41,9%	3,2%	25,8%	25,8%	100,0%

$\chi^2=17,27$ $p=0,027$ ($p<0,05$ önemlidir.)

Tablo 3.35'e göre “İŞGEM destekleri bölgemizde var olan girişimci sayısının artmasına destek sağladı.” maddesinin alınan devlet teşviklerine ilişkin ki-kare testi sonuçları verilmiştir. Buna göre devlet teşvikleri arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($p<0,05$).KOSGEB teşviklerinden faydalanan firmaların; İŞGEM desteklerinin bölgelerindeki girişimci sayısının artmasına neden olduğu düşüncesine katıldığı gözlenirken, diğer devlet teşviklerinden yararlanan firmaların ise bu düşünceye katılmadıkları ya da kesinlikle katılmadıkları görülmüştür.

SONUÇ

1950'li yıllardan sonra bölgesel kalkınma kavramına daha fazla önem verilmeye başlanması, dünya çapında ülkeler, hükümetler ve ilgili kuruluşları bu alanda daha fazla çalışma yapmaya itmiştir. Oluşan bölgesel farklılıkların ortadan kaldırılması; gelir dağılımının ve gelişmişlik düzeyinin her bölgede eşit duruma getirilmesi gibi konular en başta önem arz etsede, daha sonraki süreçte ortaya atılan bölgesel kalkınma tanımlarına bakıldığında çevreye duyarlı, bölgede yaşayan insanların yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik adımlarda kavramın içine dâhil edilmiştir. Kısacası maddi yönden ve hayat kalitesi yönünden tam bir refah ortamı sağlanması amaçlanmıştır.

Dünya'da bölgesel kalkınma ajanslarının kurulması, ülkemizde bu konuya önem verilmeye başlanmasından çok daha öncesinde görülmektedir. Türkiye'de 1960'lı yıllardan itibaren başlayan projeler ve ardından gelen kalkınma planlarında konuyla alakalı çalışmalar yapılmış olsada, ilk bölgesel kalkınma ajansının kurulması 1992 yılını bulmaktadır. Bunun bir sonucu olarak ülkemizin Batı bölgeleri ve Doğu bölgeleri arasında büyük bölgesel gelişmişlik farkları bulunmaktadır.

Zaman içerisinde bölgesel kalkınma anlamında yürütülen projelerden biri olarak İŞGEM'ler göze çarpmaktadır. Dünya'da çok başarılı örnekleri mevcut olan İŞGEM'ler ülkemizde 1997 yılında ilk iş geliştirme merkezinin kurulması ile çalışmalarına başlamıştır. Dünya'da ilk İŞGEM fikirleri incelendiğine eski ve metruh binaların değerlendirilmesi amacı ile yenilenerek uygun fiyatlardan iş kurma fikri olanlara verildiği görülmektedir. Türkiye örneğinde de bu fikir, iş kurma isteği olan girişimcilere işlikler sağlanması ile benzerlik göstermektedir.

Türkiye'de İŞGEM'ler sağladıkları destekler, mali yardımlar ve işlikler ile girişimcilere kolaylıklar sunmaktadır. Verilen destekler arasında; müşavirlik destekleri, reklam ve fuar destekleri, büro yönetimi destekleri gibi çok geniş bir yelpazeye sahip destekler yer almaktadır. Ayrıca İŞGEM projeleri için geniş bir bütçe ve fon ayrılmaktadır.

Literatürde İŞGEM'ler alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde İŞGEM'lerin firmaların hayatta kalma sürelerini uzattığı belirtilmiştir. Sungur ve Dulupçu (2013), yapmış oldukları çalışmalarında İŞGEM'lerin sağladığı

desteklerden faydalanan firmaların hayatta kalma olasılıklarının %93'lere kadar ulaştığını saptamışlardır. Fakat çalışmalarında anket yöntemi ile analiz ettikleri 6 büro hizmetinden faydalanmayan firmaların hayatta kalma olasılıklarını %51 olarak belirlemişlerdir. Aynı zamanda Akyüz (2011) tarafından yapılan çalışmada ise, İŞGEM'lerde yer alan kiracı firmaların büyüme performansı araştırılmış ve çalışma sonucunda, İŞGEM'lerde sunulan hizmetlerin, kiracı firmaların istihdam büyümesini anlamlı ve pozitif yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Yine Karaöz vd. (2012) yapmış oldukları çalışmada, İŞGEM'lerde sunulan hizmetler; (1) büro hizmetleri, (2) ortak hizmetler, (3) eğitim hizmetleri ve (4) danışmanlık hizmetleri olarak sınıflandırılmış ve tüm hizmet gruplarının firmaların hayatta kalma olasılıkları üzerinde önemli ve pozitif etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Korkmaz Ve Güner (2012) yapmış oldukları çalışmada ise, İŞGEM'lerin girişimciler için iyi bir destekleme modeli olduğu ve Türkiye'de mevcut bulunan İŞGEM'lerin girişimcileri destekleyebilmek için desteklenmesi gerektiği ve sayılarının iyi bir saha araştırması sonucu girişimcilik potansiyeli yüksek olan bölgelerde yenileri kurularak arttırılmasının istihdam üzerinde olumlu etkileri olacağına sonucuna varmışlardır.

Bu çalışmanın amacı Sivas ve Sorgun örneklerindeki İŞGEM'lerin bölgesel kalkınmaya katkılarını tespit etmektir. Çalışmaya Sivas ve Sorgun İŞGEM'lerde yer alan ve şu anda faaliyette olan 31 firma dâhil edilmiştir. Çalışmanın anket sonuçlarına bakıldığında firmaların tamamına yakınının, yukarıda da öneminden bahsedilen birçok destekten (işyeri, danışmanlık, finansal, teknolojik, personel, reklam ve tanıtım destekleri) yalnızca işyeri desteğinden faydalandıkları görülmektedir. Ayrıca yine anket sonuçlarına bakıldığında; Sorgun İŞGEM'de yer alan firmaların Sivas örneğine göre daha az sorunla karşılaştıkları, İŞGEM'den sağladıkları desteklerden memnun oldukları ve İŞGEM'in Sorgun bölgesine ekonomik büyüme ve bölgesel kalkınma konusunda katkı sağladığını düşündükleri görülmektedir. Ankete dahil olan firmaların E-Ticaret konusunda bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir.

Bahsi geçen 31 firmanın yaklaşık üçte ikisini kapsayan Sivas İŞGEM'de ise firmaların yine yalnızca işyeri desteklerinden faydalandıkları görülmektedir. Sorgun örneğine kıyasla Sivas İŞGEM'de yer alan firmaların; kuruluş aşamasında

daha fazla sorunla karşılaştıkları, karşılaştıkları sorunlar konusunda İŞGEM'in sağladığı desteklerin yararlı olduğuna katılmadıkları görülmüştür. Ayrıca İŞGEM'in firmalarının gelişmesine yardımcı olduğu(imaj, tanınırlık, ihracat, istihdam gücü, kurumsallaşma) ve Sivas bölgesine ekonomik katkılar sağladığı gibi anket sorularına olumsuz yanıtlar verdikleri görülmüştür.Sivas İş Geliştirme Merkezi'nde yer alan firmaların; işlik kiralari konusunda şikayetçi oldukları, Sivas İŞGEM yönetimi ile koordine olma konusunda sıkıntı yaşadıkları, ayrıca işliklerin bina kalitesi konusunda şikayetçi oldukları tespit edilmiştir.Sivas İş Geliştirme Merkezi'nde yer alan firmaların sağlanan destek ve çözümlerden memnun olmadığıda ortaya çıkmıştır. Bulgular kısmında yer alan analiz sonuçlarına bakıldığında da, bahsi geçen anket sonuçları açıkça görülebilmektedir.

Bu çalışmanın sonucunda varılabilecek öneriler şunlardır:

1.Sorgun ve Sivas iş geliştirme merkezlerinde sağlanan desteklerin daha çok tanıtımı yapılarak, desteklerin bilinirliğinin artırılması.

2.Söz konusu merkezlerdeki yer alan girişimcilerin ya da firmaların tüm desteklerden faydalanmasının sonucunda hayatta kalma sürelerinin daha da uzatılması.

3.Sivas iş geliştirme merkezindeki var olan sorunların tespit edilerek, İŞGEM ve firmalar arası koordinasyonun sağlanması.

4.Sorgun örneğindeki memnuniyetin ve başarının göz önüne alınarak mevcut İŞGEM'in büyüme ve gelişmesinin sağlanması.

5.Söz konusu İŞGEM'ler tarafından Türkiye'de kendini kanıtlamış olan Tarsus ve Van İŞGEM'leri gibi örneklerin incelenmesi, bu merkezlerde yürütülen çalışmaların uygulanmaya çalışılması.

6.Sivas iş geliştirme merkezinin ilk başta konulan hedefler doğrultusunda eksiklikleri giderilerek, mevcut firmaların yıldız firma potansiyeline ulaşmasının sağlanması ve bunun sonucu olarak bölge ekonomisinin canlandırılması.

7.Sivas ve Sorgun İş Geliştirme Merkezi'nde yer alan firmaların E-Ticaret konusunda bilgilendirilmesi, aynı zamanda E-Ticaret konusunda eğitimler sağlanması sayılabilir.

KAYNAKÇA

- Akkahve, Deniz. (2006). *AB Destekli Bölgesel Kalkınma Programlarının Yönetimi ve Yapısal Fonlara Hazırlık*. Ankara: TEPAV Yayınları.
- Altun, Ayşen (2009). *Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Yeni Bölgeselcilik Anlayışı Çerçevesinde Bölgeler Arası Gelişmişlik Farklılıkları ve Yakınsama*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kütahya. (58-69).
- Amstrong Harvey ve Taylor Jim. (2000). *Regional Economic and Policy*. USA: Blacwell Publishers.
- Arslan, Erdal (2010). "Kalkınma Ajansları ve Kalkınma Ajanslarının Türkiye Ekonomisine Beklenen Katkıları". *Kamu – İş Dergisi*. 11: 38-113.
- Atalık, Gündüz (2017). *Bölge Biliminin Gelişimi ve Bölge Bilimi Türk Milli Komitesi 12. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi Bölge Biliminde Yeni Yaklaşımlar Bildiriler Kitabı*. İstanbul: İTÜ, DPT. (1-6).
- Berber, Metin (2015). *İktisadi Büyüme ve Kalkınma*. Trabzon: Derya Kitabevi
- Brasche, Ulrich (2001). *Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikaları ve Türkiye'nin Uyumu*. (Çev: H. Cansevdi). İstanbul: İstanbul İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları.
- Çiftçi, Murat (2018). "Sosyal Politika, Bölgesel İktisat Ve Kalkınma İktisadi Bilim Dallarının Ortak Çalışma Alanı Olarak Bölgesel Kalkınma" erişim tarihi: 7 Ağustos 2019. <http://dx.doi.org/10.7827/turkishstudies.12984>
- Deniz Ahmet (Ed.) (2014). *Osmanlıda Bölgesel Kalkınma Hamleleri*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Dinler, Zeynel (2016). *Bölgesel İktisat*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Dökmen, Gökhan (2009). *Bölgesel Kalkınmada Yenilik Sistemleri Ve Devletin Rolü: Türkiye Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir. (25).
- DPT, (2000). *8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara.

- DPT, (2008).*Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyon Raporu 2007-2013*.
- Ercan, Nihal. (2002). “İçsel Büyüme Teorisi: Genel Bir Bakış”. *Planlama Dergisi*. Özel Sayı (DPT’nin Kuruluşunun 42. Yılı): 127-130.
- Ergüder, Can (2011). *Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü*. İzmir: Altın Nokta Yayınevi.
- Ersungur, Şahin Mustafa (2016). *Bölgesel İktisat: Teori, Politika ve Uygulama*. Ankara: İmaj Kitabevi.
- EURADA, (1999).*Creation, Development and Management of RDA’s: Does It Have To Be So Difficult?*. Bruxelles.
- Eversole, Robyn. (2005). “The Development Players: Nationally Important Industry and Regional Economic Change”. *Local–Global*. 2005: 87-91.
- Göktaş, Özlem. (2005). “Türkiye Ekonomisinde Büyüme İle İşsizlik Oranları Arasındaki Nedensellik İlişkisi”. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri Ve İstatistik Dergisi*. 2: 66-67.
- Güner Hasan Korkmaz Adem. (2011). “İstihdamın Arttırılmasında Girişimciliğin Önemi: Girişimcilik Destekleme Modeli Olarak İŞGEM’LER”. *Çalışma İlişkileri Dergisi*. 1: 48-52.
- Güngör Turan Çiçek Hüseyin (2011). “Türkiye ’de Özelleştirme Sosyal Destek Projesi Kapsamında İş Geliştirme Merkezleri Uygulaması” erişim tarihi: 7 Ağustos 2019. <http://www.ceis.org.tr/dergi/2011Mart/makaleII.pdf>
- Halkier Henrik Danson Mike Dambong Charlotte. (1998). *Regional Development Agencies in Europe*. London: Jessica Kingsley Publishing.
- Halkier Henrik Danson Mike. (1997). “Regional Development Agency in Western Europe: A Survey of Key Characteristics and Trends”. *European Urban and Regional Studies*. 4(3):244.
- Han Ergül ve Kaya Ayten A. (2015). *Kalkınma Ekonomisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Ildırar, Mustafa (2004). *Bölgesel Gelişme ve Kalkınma Stratejileri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- ISARD, Walter (1956). *Location and Space-Economy*. USA: The Massachusetts Institute of Technology.
- Kara, Murat (2008). *Bölgesel Rekabet Edebilirlik Kavramı ve Bölgesel Kalkınma Politikalarına Yansımaları*. DPT Uzmanlık Tezi. Ankara. (58-59).
- Karasu, Koray. (2009). “Yerelleşme Söylemi ve Bölge Kalkınma Ajansları”. *Memleket Siyaset Yönetim*. 11: 2-4.
- Kayasü, Serap (2003). *Yerel Bölgesel Kalkınma ve Rekabet Gücünün Arttırılması: Bölgesel Kalkınma Ajansları*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Kırankabeş, Mustafa Cem. (2013). “Yeni Bölgesel Kalkınma Politikasının Yerel Aktörleri Olarak Kalkınma Ajanslarının Etkililiğinin Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 35: 253.
- Kumral, Neşe (1993). *Bölgesel Gelişme Politikası Aracı Olarak Kalkınma Ajansları ve Girişimciliğin Teşviki*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir. (62).
- Meriç, Ertuğrul B. (2018). *Bölgesel Kalkınmaya Yönelik Türkiye’de Kurulan Kalkınma Ajanslarının Bölgeler Arası Yakınsamaya Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir. (22-57).
- Müftüoğlu, Tamer (1982). *Sanayi İşletmelerinde Kuruluş Yeri Seçimi ve Ölçek Sorunu*. Ankara: Ankara Üniversitesi S.B.F. Yayınları.
- Nijkamp Peter Mills Edwin S. (1986). “Advances in Regional Economics. Handbook of Regional and Urban Economics Vol. I: Regional Economics”. *Elsevier Science Publishers*. 1: 1-17.
- OECD, (2010). *Regional Development Policies in OECD Countries*.
- Pirili, Meneviş U. (2000). *Kalkınma Ekonomisi*. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Yayınları.

- Potter Antony Watts H. Doug. (2014). "Revisiting Marshall's Agglomeration Economies: Technological Relatedness and the Evolution of the Sheffield Metals Cluster". *Regional Studies*. 48(4):603-604.
- Savaş, Vural Fuat (1999). *İktisadın Tarihi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Sungur, Onur. (2016). "Bölgesel Gelişmede İstihdam Ve Firma Yaratma Aracı Olarak İşletme Kuluçkaları: Kavramsal Çerçeve Ve Literatür Bulguları". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 3(5): 36.
- Sungur Onur Dulupçu Murat Ali. (2013). "Türkiye'de İş Geliştirme Merkezlerinde (İşgem) Yer Alan Kiracı Firmaların Hayatta Kalma Performansı". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8: 6-7.
- Şen, Zelal (2004). *Türkiye'nin Avrupa Birliği Adaylığı ve Katılım Öncesi Stratejisi Çerçevesinde Bölgesel Politika Alanında Uyum Durumunun Değerlendirilmesi*. Ekonomik ve Mali Konular Dairesi Başkanlığı Uzmanlık Tezi. Ankara. (29).
- Tamer, Ahmet (2008). *Kalkınma Ajanslarının Türk Hukuk Sistemindeki Yeri*. DPT Uzmanlık Tezi. Ankara. (19-20).
- Tekeli, İlhan. (2004). "Bir Bölge Plancısının Çözmeğe Çalıştığı Sorunun Büyüklüğü Karşısında Yaşadığı İç Huzursuzlukları". *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. 2: 252-253.
- Topçuoğlu Abdullah Çalışkan Mehmet. (2016). "Bölgesel İktisatta Mekânın Önemi Üzerine Bir Değerlendirme: Yeni Ekonomik Coğrafya Yaklaşımı". *Ardahan University Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*. 4: 100-102.
- Verma, Sameer (2004). *Success Factors for Business Incubators: An Empirical Study on Canadian Business Incubators*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Carleton University. Canada. (18).

White, Marcus (2008). *Informing an Integrated and Sustainable Urbanism through Rapid, Defragmented Analysis and Design*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, RMIT University. Brunswick.(146).

İnternet Kaynakları:

<https://www.ankaraka.org.tr/tr/hakkimizda_3681.html/>. 24.04.2019.

<<https://www.cka.org.tr/main.aspx/>>. 24.04.2019.

<<https://www.eurada.org/>>. 24.04.2019.

<https://www.europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-committee-regions_en>. 24.04.2019.

<https://farm7.static.flickr.com/6159/6182095431_4ae23cebec_b.jpg/>. 25.04.2019.

<<https://www.istka.org.tr/kurumsal/hakkimizda/>>. 24.04.2019.

<<https://www.izka.org.tr/tr/30305/Hakkimizda>>. 24.04.2019.

<<https://www.oran.org.tr/tr/kurumsal/hakkimizda/>>. 24.04.2019.

<<https://www.tva.com/>>. 23.04.2019.

<<https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>>. 20.04.2019.

<<https://www.worldbank.org/en/topic/environment> 20.04.2019>. 20.04.2019.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Hamdi Boğaçhan SARIGÜL

Uyruğu : T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 18.01.1992 - SİVAS

e-posta :bogachansarigul@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	T.C. Giresun Üniversitesi	2013
Yüksek Lisans	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	2019

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2017-Halen	ÖNEM YAZILIM	Yazılım Grubu

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı YÖKDİL(63)

İngilizce